

ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

СЛУЖБЕНИ ОРГАН
ОПШТИНЕ ГРАДА БЕОГРАДА

САДРЖАЈ

- Честитка Београда Њ. В. Краљу Александру I.
Манифестације наших градова.
Чланци и студије из комуналне и социјалне политике:
Проблем ванградских насебина у Београду — арх. Бранко Максимовић.
Град у врту — Добривој Стојадиновић.
Привредни Београд — Влада Миленковић.
Реформе бечког школства и улога бечке општине при тој реформи — Душан Прица.
Против просјачења по београдским улицама — Никола Станаревић.
Из комуналне полупрошлости Београда — Др. Светолик Стевановић.
Сећање на стари Београд — Мата Главадановић.
Јавна говорница Опш. Новина:
За што јачу санитарску и тржишну контролу — Живојин Живковић.
Комуналне занимљивости широм света.

СЛУЖБЕНИ ДЕО:

- Рад Општинског Одбора:
Записник седнице од 16. новембра 1929.
Извештај прихода О. Г. Б. на дан 30 новембра 1929 године.
Рад Општинског Санитета.
Службене вести.
Одобрени планови зидања.
Службени огласи.
Приватни огласи.

ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

СЛУЖБЕНИ ОРГАН ОПШТИНЕ ГРАДА БЕОГРАДА

Изази двапут месечно	Београд, 1. јануара 1930.	Год. XLVIII – Број 1
Годишња претплата 150 — дина. На пола године . . . 80.— дина. На три месеца . . . 45.— дина.	Уредник: Слободан Ж. Видаковић референт за штампу О. Г. Б.	Претплату слати унутрницом администрацији: Таксени Одсек О. Г. Б. Југовићева улица број 1.

ЊЕГОВОМ ВЕЛИЧАНСТВУ КРАЉУ АЛЕКСАНДРУ I

Честитајући у име престоничке општине Вашем Величанству нову годину са најлепшим жељама, које проистичу из најчистије љубави свих Београђана према Вашем Величанству и целом Краљевском Дому, нека ми је допуштено да овом приликом будем скроман тумач и оне опште радости која прожима престоницу због великог позитивног преокрета и опште националне консолидације обављене у току минуле године, чији ће даљи плодови, везани за одлуке, очинско старање и љубав Вашег Величанства дати највећег замаха раду и полету нашег народа. Престоничка општина срећна је што се у биланс рада за минулу годину могу да унесу успеси трајне вредности и верује да ће све то бити потстрек за даље иницијативе и стваралаштво у истом правцу.

Живело Његово Величанство Краљ!

Живео Краљевски Дом!

Претседник Београдске Општине,
Милош Савчић.

Историске манифестације наших градова

Има нешто јаче и од јединства закона и његове унификације, има нешто јаче чак и од најснажније организације државног јединства, а то је — духовно јединство народа! Када оно постоји, и када сваки грађанин носи у својој души олтар народне љубави, слоге и јединства, онда се за судбину и будућност тога народа не треба бојати! А ти високи осећаји се рађају и развијају у души самог народа и ни од ког другог не зависе до од њега самога.

одсев душевног јединства Југословенског народа, и као такав прави, дубоки и судбоносни историски чин, којим се кроз највишу вољу народа, кроз широки душевни плебисцит југословенске расе акламира спасоносни чин Нашег Љубљеног Краља Александра I, када је Шестог Јануара снажним замахом пресекао Гордијег чвор стерилне партизанске борбе, која је нашу дивну државу била бацила у економско мртвило, културни дремеж, и племенске размирице!

Свечана седница Општинског Одбора у част поклонствених делегата Савске Бановине

Провиђење је изабрало баш ову генерацију Југословенског народа да буде сведок једне најсвечаније, најидеалније и најсрдачније манифестације народне слоге, да буде сведок тог духовног јединства нашега народа, јединства које се огледа у истоветности мисли, жеља и идеала.

Долазак народних делегата, које идејно предводе наши градови из свих крајева простране нам отаџбине, није обична свечана манифестација, један парадни акт, него дубоки

Када се правилно схвати и оцени ова манифестација народних поклоника, који долазе из свих крајева наше отаџбине, да се у име 13 милиона Југословенског народа поклоне свом Краљу, и да још једном одушевљено и једнодушно поздраве нову епоху у животу своје отаџбине инагурисану 6. јануаром — онда су ови историски дани по своме замаху и последицама, по највишој и сувереној апробацији народа, оно исто што је по своме историском значају био 6. јануар 1929.

Тада је Југословенски Краљ извакао нашу отаџбину из једног омађијаног кола бесплодне и избезумљене племенске и партизанске борбе; данас је Југословенски Народ преко представника својих градова и села још једном, изразитије, свечаније и јаче подвукао и нагласио да је његов Краљ тим великим актом погодио жеље и наде целог југословенског народа.

Са радошћу и поносом још једном подвлачимо: да ће догађаји, које је Београд доживео ових дана, догађаји дубоке душевне манифестације јединства целокупног Југословенског Народа, улити се у душу сваког Београђанина, који ће их са идолопоклонством и фанатизмом својих прадедова чувати у успомени увек свеже и сјајне, гледајући у њима олтар својих националних осећаја и стварања.

г. Д-р Стј. Сркул, градоначелник Загреба поздравља Незнаог Јунака на Авали.

Осећајући величину и историски значај ових догађаја, у којима су прву реч водили представници наших градова, који су још једном показали колико имају здраве способности за очување националног јединства и поноса, ми доносимо неколико од поздравних говора представника Београда, упућених у данима ових лепих свечаности гостима из свих крајева наше отаџбине.

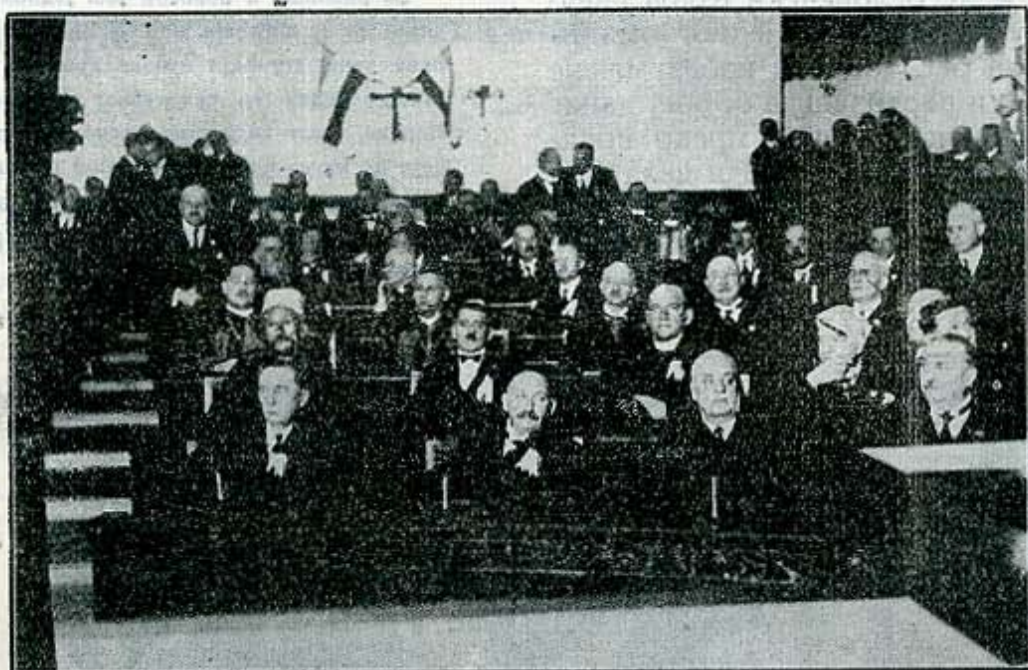
Како смо у прошлом броју донели главне поздравне говоре представника Београда при дочеку и одушевљеном гостовању делегата Савске и Приморске Бановине, чији је братски боравак у Београду претворио радост националне свечаности у једну романтичну и бајну прославу заједничке љубави, сливене у оствареним идеалима народног јединства, — ми у овом броју доносимо неколико од многобројних говора којима је Београд, пуни националне љубави и среће, поздравио представнике Вардарске, Моравске, Зетске и Врбаске Бановине.

Поздравни говор Претседника Општине града Београда г. Милоша Савчића на свечаном банкету код „Српског Краља“, приређеног 17. децембра 1929. год. у част поклонствених депутација из Савске и Приморске бановине.

Поштована господо,

Мислим да ћу бити веран тумач осећаја, жеља и љубави свију вас, ако прву здравицу на банкету, који приређујемо у част драгих гостију, напишем у здравље узвишеног Краља Александра I, чији рођендан са истим осећајима пијетата и љубави прославља данас цела земља.

Данашњи рођендан нашег дичног Краља славио под много срећнијим приликама но што је то случај био, захваљујући Краљевском пожртвовању и очинском старању за добро нашег народа. Па и овај наш скуп је резултат Краљеве иницијативе, која нам је дала ново стање после 6 јануара и 3 октобра, створивши боље услове за развитака и напредак наше Краљевине Југославије.

Представници поклонствених делегација хрватских градова на свечаној седници Опш. Одбора О.Г.Б.

У то име ја из дубине душе кличем:

Да живи Његово Величанство Краљ
Александар II!

Да живи Његов Узвишени Краљевски
Дом!

После здравице и химне, г. Савчић је одр-
жао овај говор:

Господо градоначелници,

Дозволите ми да вас са највећим задо-
вољством поздравим, и то не само као прет-

седник Општине града Београда, већ и као
Југословен. Ово у толико пре, јер сам ја још
од раније себи замишљао склопљену државу
на начин, који се сада пред нама указује у
своје великом обиму и значају. И кад је за-
оштреност прошле године између политичара
била тако јака да је претила и јединству наше
државе, онда сам ја из љубави према држави
био ставио себи у задатак измирење завађе-
них страна. Никада нисам био за уређење на-

Представници поклоника хрватских и приморских градова у поворци при излазу из Опш. Београдске

ше Краљевине, на бази претераног централизма, јер сам сматрао, поред осталог, да не може бити међусобне утакмице, ако држава није преуређена у смислу најширих гаранција за правилан развитак свих делова њених. То налаже и потреба просперитета наше лепе Југославије, за који је потребна утакмица у напретку између појединих Бановина и градова. Тамо где буду представници вреднији и способнији, тамо ће прогрес бити већи и онда ће служити осталима као пример реда и рада. Уверавајући вас поново о искренности мојих побуда и братске љубави према вама, ја поново изјављујем да цео Београд гаји исте осећаје према вама, чему нека послужи као

Краља, ви представници хрватских градова састали сте се у нашој престоници да би у што јачој мери излили своје осећаје захвалности према Њ. В. Краљу а, користећи ту прилику и да би се што боље упознали и да изменимо мисли у међусобном додиру о начину решавања будућих заједничких питања која поједине градове интересују. У нашој краљевини постоји и Савез градова, који третира сва заједничка питања комуналне политике, и који је до сада дао добре резултате. Због врло компликованих питања желети је да Савез буде што већи, придоласком још нових градова наше Југославије. Познато је да су проблеми комунални врло различити и

ПРЕДСТАВНИЦИ НАШИХ ГРАДОВА У ПОВОРЦИ:

г.г. Д-р Стј. Сркул, Милош Савчић, Д-р Пера Марковић, Д-р М. Стојадиновић, Исидор Протић и т. д.

доказ и ова братска манифестација, која ће бити залога за бољу и сјајну будућност наше лепе Југославије, — нарочито после отворене могућности за јаче економско-привредно разјање манифестом од 6 јануара од стране нашег Мудрог и Великог Краља, на чему смо ми Њ. В. Краљу необично захвални и у пуној оданости ми му желимо да Га Бог још дуго поживи и Његов Светли Дом на добро свога народа.

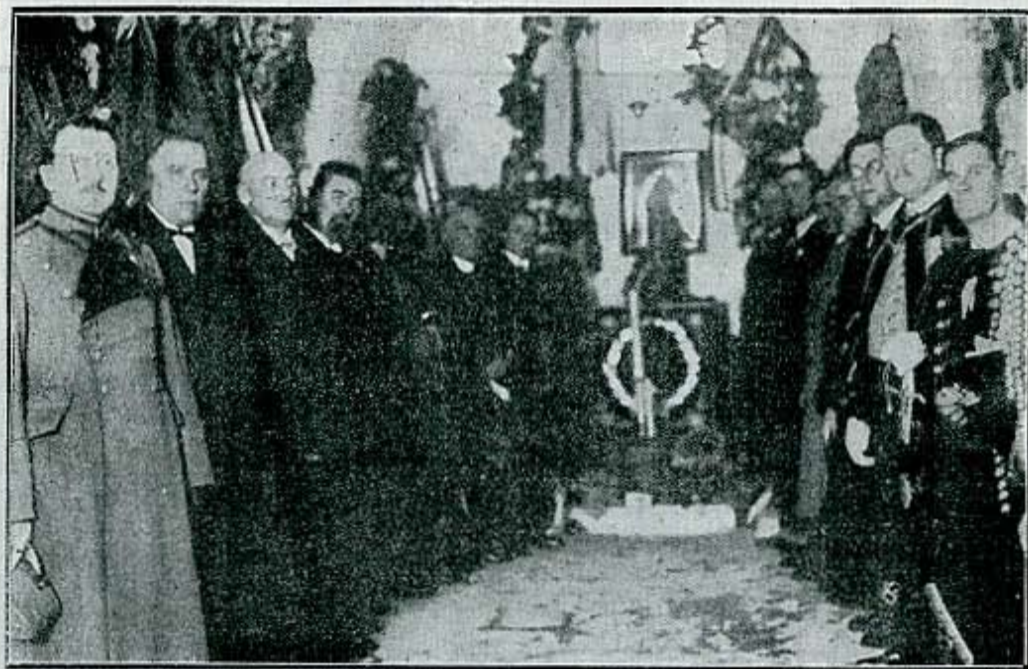
У новом стању створена је пуна могућност свима привредницима да се баце на рад. Исто тако и представницима градова наше лепе државе створио се велики делокруг деловања на комуналној политици, већи но икада раније. Поводом рођендана нашег Узвишеног

компликовани. О њима се могу писати читаве књиге и баш због тога што су различити и што их има много, корисно је да се сва та заједничка питања искрено, братски између представника појединих градова третирају и расправљају. У колико их будемо боље претресли и свестрано проучили, у толико ће бити ефикаснији резултати за све општине. Има питања, нарочито код већих градова, која само њих интересују, а која мање и средње општине не тангирају у тој мери. Зато је за такве случајеве потребно да се представници већих градова што чешће састају и та питања заједнички, на најбољи и најбржи начин решавају, а осталима достављају постигнуте резултате. Међу комуналне проблеме долазе

питања која јако утичу на просперитет града, као хигијена, социјална, културна, техничка, финансијска и саобраћајна питања. Од особите су важности за развијање и извођење свих општинских послова финансијска питања. Она су управо најглавнија и од њих су зависна сва друга комунална питања. Пошто градске општине немају других прихода, већ су у главном упућене на приходе од својих грађана, то је врло важно да сви услови животни грађана буду сносљиви, да социјалне, хигијенске и економске прилике буду добре, једном речи не сме живот бити тежак и скуп,

ери рада, ја вас, браћо, молим и једино у жељи за стварањем, имајмо само на уму рад — и ред, јер само радом може се постићи прогрес на културно-привредном пољу, који је врло потребан за грађење и развитак наших градова, јер се економска снага народа само радом подиже и јача, а у колико је економска снага јача у толико је наша Краљевина Југославија јача.

Није довољно само да слушамо пријатне гласове од наших пријатеља странаца, како је наша држава богата и да нас ти гласови не би заносили све више, верујући да је зби-

На гробу поч. Краља Петра — Великог Ослободиоца.

у противном варош се не може развијати, улепшавати и такав град у опште не просперира. Има, дакле, граница докле грађани општине могу поднети терете, а преко тих граница није саветно ићи. За напредак и развијање и просперитет градова важно је питање лаког снабдевања јефтиним намирницама за грађанство. Ово је питање нарочито важно за велике градове. Свуда тамо, а то могу рећи да важи и за град Београд, где то питање још није решено на рационалан начин довођења намирница, исте су скупе и то често од 100—200% него у најближој околини око велике вароши. Ето то су питања којих има још небројено много и која су врло важна за развитак градова, а која треба решавати у смислу савремених принципа. И са колико искрености будемо приступили испитивању узајамног помагања у овим заједничким питањима, у толико ће сви комунални проблеми бити правилније решени и изведени на добро грађана, а за славу оних који их спроводе. У данашњој

ља тако, ја вас молим да ми сви само радом ту оцену наших пријатеља потврдимо на свима пољима рада и живота и уводећи у исто време што јачу народну штедњу.

Свакојако изјаве наших пријатеља тичу се и нашег југословенског топлотог мора, јер га хиљаде туриста обилазе и са усхићењем о њему говоре, те према томе сам обзир о приморју био би довољан да нас нагони на што јачу активност у погледу подизања приморја и приморских градова. За улепшавање и уређење нашег приморја треба поднети много већих жртава него до сада, како би наше приморје достигло завидну висину снаге и полета.

Желећи, дакле, просперитет наших градова и народа, ја вас молим да ми дозволите, браћо, да подигнем чашу и да напијем градоначелницима хрватских градова: белог Затреба Д-р Сркуљу, Сплита Д-р Рачићу, а тако исто и свима осталим градоначелницима градова учесницима на овој лепој и заједничкој

манифестацији, са надом да ћете сви ви — представници градова понети собом уверење да вас је Београд, наша престоница, примио и дочекао онако како се само брат искрено дочекује.

Живела браћа Хрвати!

Живео Д-р Сркул, Д-р Рачић и остали градоначелници!

Говор г. Војислава Заћине, потпредседника Београдске Општине приликом дочека на београдској железничкој станици делегата Моравске и Вардарске Бановине.

Још један свечан и радостан дан за Београд и Београђане, што могу у својој средини да виде и загрле своју драгу браћу из Моравске и Вардарске Бановине, ону браћу која су за срећу и славу наше домовине дали толико драгоцених жртава, какви се примери у историји ретко понављају.

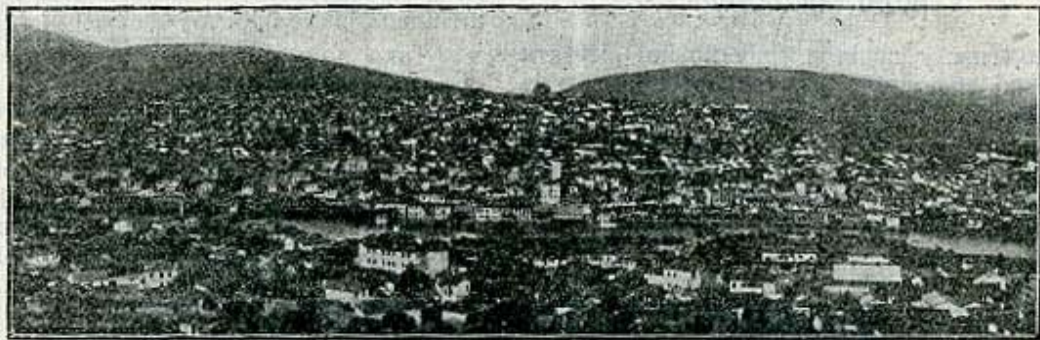
Та нова радост долази да увећа оно одушевљење, које је обузело све Београђане, који су на овом истом месту пре недељу дана поздравили своје миле госте из Савске и Приморске Бановине.

покољењу — све до ове генерације којој је Провиђење доделило ту завидну част, да победоносне заставе Српске Војске пронесе про-ко Куманова, Скопља, Прилепа, Битоља па све до Јадранског Мора.

Вас, носиоце наше средње вековне културе, Београд престоница велике Југославије прима са оном истом непоколебљивом вером, са којом сте Ви вековима и деценијама дочекивали наше четнике веснике Ваше слободе; са оном истом љубављу и одушевљењем, са којом сте Ви грлили ослободилачку и братску Српску Војску по својим градовима и пољима 1912. године.

За славу наше горде престонице и понос наше Краљевине Југославије Ви сте са нама од Косова Поља, па до Чегра и Кумановске победе, дали најдрагоценије жртве за ослобођење Српства од Отоманске Империје.

Ми смо Вас са Југа и Истока видели као узорите војнике јуначке Српске војске, у чијим сте редовима од 1912. па до 1920. године мали сјајне примере пожртвовања и дела, којима се подједнако диве пријатељи и непријатељи наши.

ВЕЛЕС.

Немоћне су речи да опишу оно једнодушно усхићење које је обузело цео наш народ онога дана, када је наш узвишени Владалац Њ. В. Краљ Александар I повео цео наш народ нозим и срећним путевима националног и државног препорођаја.

До побожности велика оданост према Узвишеном Чувару наших народних идеала, које смо чврсто решени да неповређене предамо покољењима, — та оданост довела је и Вас са нашег славног Југа и Истока у нашу дичну престоницу да и овом приликом манифестујете своју непоколебљиву оданост према Врховном Чувару Југословенске идеје Њ. В. Краљу.

Вас, који сте у најтежим данима искушења сачували исти онај народни понос и снагу, које су Вас красиле за време Душановог Царства. Вас, чије су горе и долине вековима чувале име Србиново у најтежим искушењима отоманске најезде; Вас чија су легендарна дела народни певачи предавали са покољења

Краљевина Југославија свето је дело које је никло из тих Ваших тешких напора, из крви Ваше и наше, Ваших и наших предака, и због дивовског пожртвовања заједно са оним пожртвовањем наше остале Југословенске браће из свих крајева наше уједињене Краљевине.

Ону слободу, коју сте извојевали четовањем и војничком храброшћу својом — ту драгоцену тековину сачуваћемо само грађанским врлинама нашим.

Наша велика љубав према Нашем Узвишеном Краљу, љубав према домовини, верност према савезницима — све то не запаја нас жељом за туђим, већ љубављу да заједничким снагама сачувамо драгоцене тековине, за које је цела једна генерација посејала своје кости од Јадранског до Средоземног мора, од Косова Поља, Теле Куле па до Кајмакчалана.

Од дана историског манифеста у коме је са Највишег Места поновљен завет, који је

Г. ВОЈИСЛАВ ЗАТИНА.

сваки од нас у души и срцу носио: „Чувати јединство народно и целину државну, то је највиши циљ Моје Владавине, а то мора бити највећи Закон за Мене и свакога“ — од тога тренутка па до данашњег дана под вођством Нашег Узвишеног Краља започет је брзи и велики препорођај нашег државног и привредног живота.

су пред нама још многе тешке задаће, које је пожртвовано Њ. В. Краљ примио на Себе, да би то велико дело доградио и учврстио.

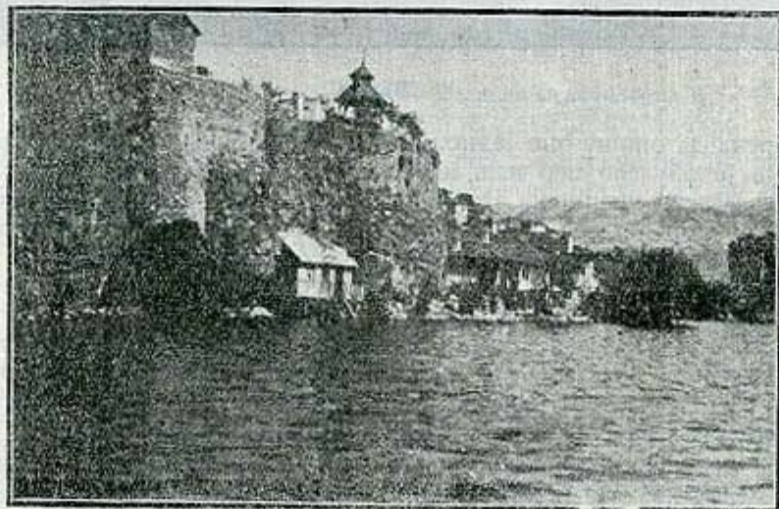
Од наше браће нису нас раздвајале само државне међе, дубоке реке и високе планине; већ нас је раздвајао, отуђивао и разбрађавао још више онај, који је своју моћ на нашој неслози зидао.

Међе смо прегазили, реке пребродили, планине превалили снагом и храброшћу, али нам сад треба слогом, љубављу и мудрошћу удружити разбрађено, присвојити отуђено, те да нам у слози и срећи наше дичне Краљевине Југославије никакав неспоразум не ремети миран и напредан живот, који смо заслужили као награду за своје велике напоре.

Све то можемо до потпуности остварити ако загрљени са својом браћом сви снажно будемо продужили корачити новопрокрченим путевима, којима је наш народ повео Наш Љубљени Краљ — путевима обележеним слогом и заједницом, мудрошћу и радом, искреном љубављу према Отаџбини, оном љубављу, коју сте показали на Чегру, Челопеку, Церу и Кајмакчалану, и на свима другим бојиштима, која сте прославили својом храброшћу.

Тако поимајући своје грађанске дужности учврстићемо заједничку кућу и довршити велико дело, те сагледати за живота нашега плодове својих надчовечанских напора.

Општина Града Београда, веран тумач расположења и љубави свих Београђана према своме Узвишеном Краљу, поздравља Вас, наше драге госте из Вардарске и Моравске

ОХРИД.

Тај препорођај има да сачува сву ону мучну тековину наших дедова, оцева и нашу, — ону тековину са којом је створено наше уједињење и ослобођење.

Ослобођени смо и уједињени са једно-родном браћом Хрватима и Словенцима, али

Бановине, који долазите да се поклоните Њ. В. Краљу — Вас, за које су везани најславнији дани наше историје, наше културе, наших страдања, искушења, нашег васкрснућа и препорођаја.

Београд, који је пронео лучу слободе од

Ђеђелије до Триглава, Вас поздравља и у Вама гледа синове и унуке јуних Ваших славних предака, који су са непоколебљивом вером гледали у њега и са Вама заједно доживљивали завојевачима и Европи: Ово је земља Србинова, ово је кућа Србинова, овде остајемо кроз векове и до краја, — за велику Југословенску идеју.

Са таквом непоколебљивом вером ја Вас у име Београда и Београдске Општине поздрављам са:

Добро нам дошли узорита браћо, Београд и Београђани примају Вас у свој топли загрљај.

Поздравни говор г. Милоша Савчића на банкету у част поклонствених делегата Вардарске и Моравске Бановине.

Надам се да ћу бити веран тумач ваших осећаја, жеља и љубави, ако прву здравницу на овоме свечаном обеду, кога вам приређује ваша престоница Београд, напијем у здравље нашег узвишеног и љубљеног Краља Александра I, са жељом да га Бог дуго и дуго година поживи на добро и срећу свога народа.

Живео наш дични Краљ Александар I!
Живео Његов светли Дом!

Драги гости,

У овом моменту кад долазите да се поклоните нашем Узвишеном Краљу и да у њему поздравите вољу целог југословенског на-

Г. МИЛОШ САВЧИЋ.

рода и изразите му захвалност и поданичку оданост на мудром акту од 6 јануара и 3 октобра, којим је створено ново стање на добро народа наше лепе Југославије, — ја сам срећан што Вас у име Београда, наше престонице на овом свечаном обеду могу срдечно да поздравим и узвикнем: Добро нам дошли, наша браћо!

Престоница, која је увек саосећала са синовима целе отаџбине, двојачко је задовољна и одушевљена у овом тренутку: што у вама гледа представнике, славног Скопља, престонице Душанове, и гордога Ниша, где је у почетку великог рата донесена одлука: „Водити борбу до коначне победе и уједињења целокупног нашег народа“, представнике Вардарске и Моравске бановине које су биле колеска наше старе славе и величине.

У великом низу искушења и душевних борби за крајњи циљ: уједињење целокупног, некад раскомаданог народа у велику заједничку отаџбину Југославију, народ Вардарске бановине је од увек био веран традицијама, које су чували наши споменици из времена Душанова, задужбине наших Царева и Краљева, предања која су се преносила са колена на колена.

Први успеси борбе, коју је повео славни Вожд Карађорђе против јарма, под којим је био наш народ, нашли су одјека у синовима из Мораве и Ресаве, који су у својим местима ударили прве темеље обновљене Државе и данашње велике Југославије.

Прошлост је, господо моја, захтевала многе жртве и бескрајна искушења, да би дала резултате, којим се данас поносимо. Нека ова

СКОПЈЕ.

данашња свечана манифестација буде најбољи знак да смо свесни велике прошлости и уверени да идемо сјајној будућности, под вођством Нашег Великог Краља коме дугујемо топлу захвалност на великом делу народног ослобођења и националног препорода.

У то име ја вас, браћо, молим, да ми дозволите да подигнем чашу и напијем у здравље свију вас — представника Моравске и Вардарске бановине, са топлом жељом за што већим просперитетом на културном и привредном пољу обеју бановина, и целе наше лепе Југославије и са ускликом:

Живели представници славнога Скопља и гордега Ниша!

ГОВОР Д-р МИЛОСЛАВА СТОЈАДИНОВИЋА Потпредседника Београдске Општине.

Браћо и Драги гости! Данашњег дана који је по све нас значајан, у низу лепих манифестација који је Београд имао у последње време и које ће имати у току идућих дана са карактером пуног и правог народног слава, мислим да ћу бити тумач свију Вас, ако прву здравицу са овога значајнога банкета упутим нашем Дичном Краљу, са узвиком који одаје наше право народно расположење у овом тренутку: Да живи Краљ Александар I, да живи Његов Узвишени Дом! (сви присутни устају а кроз салу се пролама громко: Живео Краљ!) Пошто је музика интонирала Државну Химну, Д-р М. Стојадиновић наставља:

— Браћо и Драги гости, дозволите ми да Вас у име Општине Града Београда поздравим најлепшом добродошлицом и да Вам пожелим да Ваш боравак у нашој средини, и

Г. Д-р М. СТОЈАДИНОВИЋ

Вашој Престоници Београду буде везан за најлепше успомене и да те успомене у свој свежини однесете својим кућама. Ја сам рекао да ово није прва манифестација која се обавља у нашем Белом Граду.

Ми смо имали пре неколико дана дочек наше Браће Хрвата из Савске Бановине и наших Далматинаца из Приморске Бановине (Живели). Доласком представника ових Бановина ми смо не само манифестовали пуно оданост и љубав према Нашем Краљу него

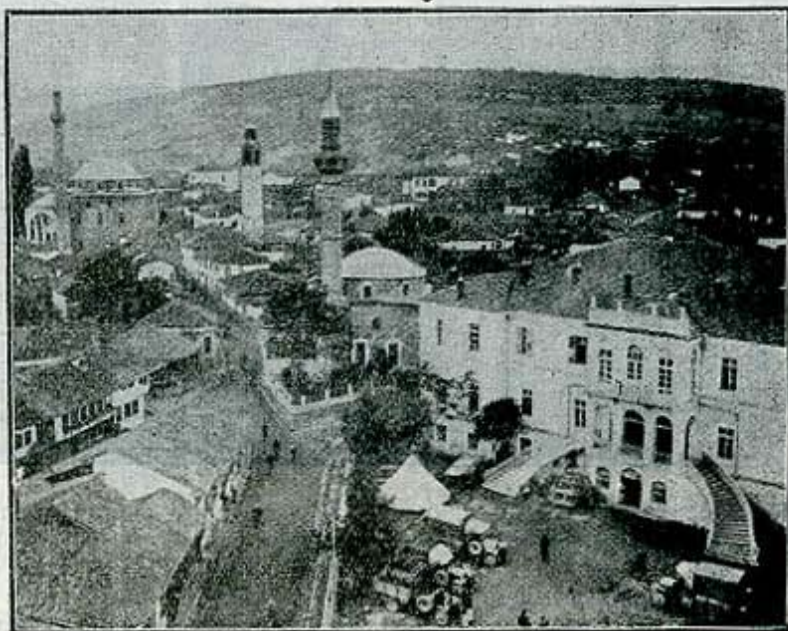

Поклоњивени делегати из Савске Бановине у врло живописној народној ношњи.

смо, исто тако, пред самим собом и пред иностранством доказали punu националну свест и решенost чувања јединства нашег народа, по сваку цену. Нама је мило да су наша Браћа из Савске и Приморске Бановине овде, поред заклетве на верност Нашем Краљу, положили и заклетву да ће чувати јединство наше државе, а та је заклетва необично појачала наш утицај према иностранству, утицај који је био неопходно потребан да се испољи у овим данима, а нарочито ради оних који прижељкују да се наш народ не уједини и не ојача. После ове манифестације биће још других — сличних као доказ наше снаге и свести. Ми, Браћо, видимо да све ово што се одиграва пред нашим очима напушта ужи оквир првобитног очекивања нашег, и с правом можемо рећи да ове манифестације чине историјске датуме у нашој новијој историји уопште.

ном у смислу завојевања над територијом и слободом других суседних народа, него наш положај треба разумети тако да смо ми на Балкану најјачи носиоци реда, мира и поретка, највећи поборници слободе и братства Балканских народа, његове снаге и свестраног напретка. Ми ћемо увек чувати мир на њему и настојати да се оно неприкосновено начело, које смо истакли, начело: Балкан — Балканским Народима поштује и очува у свој доследности (узвици: тако је! Живо!)

Ми нисмо хтели рата ни 1913 године са нашим браћом Бугарима, али су нам га они наметнули. Ми нисмо хтели ни последњи светски рат, али нама је и он наметнут. Наш народ који је мирољубив у чувању националне слободе и мира устао је енергично у одбрану својих националних тековина и права, па ће то чинити и у будуће истом неустра-

ПРИШТИНА.

Нама је нарочито мило да можемо да поздравимо у нашој средини наше драге госте из Моравске и Вардарске Бановине. Ови крајеви су од вајкада имали огромну историјску, политичку, културну и економску важност. Онај који је господарио долинама Мораве и Вардара, тај је био господар Балкана. Но нама не требају Морава и Вардар ради господарства на Балкану у смислу освајачких тежњи, које никада нисмо имали, него ради културног и привредног подизања Балкана, ради пацификације његове, ради манифестовања оне мирољубиве политике којом се увек руководио наш народ у својој мучној историји. Ако смо се ми и лаћали борбе, то је било само за то што нам је она била наметнута. Ми нећемо, дакле, господарство над Балка-

шимошћу. Наша држава, браћо, јавља се тиме не само као поборник овог узвишеног начела него се јавља и као носилац једног великог културног прогреса. Некада је нарочито захваљујући оном ружном настојању које је долазило до изражаја у целокупној политици империје Аустро-Угарске, Балкан био оличење хаоса и недела и они су нас увек као такве представљали. Ми смо демантовали ту инфамију о инфериорности Балкана за које дело слава припада у првом реду нашем народу. Захваљујући природним подобностима, климатским приликама и радљивости широких народних маса ми можемо фактички да будемо још у јачој мери не само елеменат мира и напретка него можемо, тако исто, ја чврсто верујем у то, у великој утак-

мици народа која се води да предњачимо и да будемо на првом месту.

Никако не смемо да губимо из вида једну неоспориву чињеницу да народи после великог светског рата много брже живе него што су живели до рата. Захваљујући савршенству технике, великим саобраћајним средствима и свима другим проналасцима, ми видимо да ти народи силно одмичу испред нас. Ми видимо и увек морамо бити свесни тога да чак и оне државе које су биле побеђене, да су се и оне претвориле у државе јаке и моћне и на путу су да изврше препород са великим успехом на културном и економском пољу. Ми им не завидимо на томе, ми хоћемо да њихову радљивост искористимо, хоћемо да стојимо на

Несмемо да допустимо да они буду далеко испред нас јер ако нас протекну онда је то повод и за постепено економско завлађивање на овом најлепшем делу земљине кугле, на нашем лепом Балканском полуострву. Ја нећу да ту предочавам опасност јер нема те силе која може да угрожава нашу националну слободу ако смо ми сложни и организовани (Тако је! Живео!).

Посматрана са те тачке гледишта манифестација свих наших Бановина има далеко већи значај.

Ми смо, неводећи довољно рачуна о тој утакмици, уживали на лаворикама а политичке шифарције искористиле су замореност народа у првим годинама после рата, његов за-

равној нози са другим народима света и да будемо исто, захваљујући својим расним и другим преимућствима. Ми желимо да то буде повод и потстрек за наше сопствене иницијативе, али несмемо изгубити из вида да ће наш народ моћи бити способан за ове велике задатке само тако ако живи у слози и љубави, у раду, дисциплини и организацији. Ово у толико пре јер наша лепа Југославија у међународној политици значи веома много.

Важна је чињеница да нас то измицање других народа испред нас гони на размишљање о томе како ћемо их ми стићи и престићи по законима културне утакмице која даје виши смисао нашој цивилизацији. Историја учи да сви они народи који су били велики на бојном пољу и који су манифестовали своју невероватну снагу у одбрани националних права и лековина, да они ту снагу могу манифестовати и на културном пољу.

Живот нашега народа тесно је сада везан за живот других народа. Ми се данас морамо више да интересујемо за положај и судбину своју и њихову с обзиром на тај међусобни однос, сложенији но икада раније.

стој у погледу јавних послова, који је био у природи ствари, да би створили јед политичке борбе за себе једну лепу професију која је све племените иницијативе нашег народа бацила у замах. Но од сада морамо много што шта да заборавимо. Несмемо да се више међусобно оптужујемо за оно што је било, али ми несмемо да пропустимо прилику а да не помислимо да је оно што је нађено било фактички међусобно мржњење свих стваралачких снага и одстрањивање њихово од свих националних и културних задатака наших.

У тешком поратном периоду, који се хва-ла Богу постепено предаје забору ми се нисмо груписали као културни и национални радници, према оним тежњама и идејама које уједињују и спајају, него смо у међусобном преганују заборавили све па чак и своје националне светиње.

Наглашујући то што је непобитна историјска истина, и констатујући ове хладне историјске чињенице хоћу да нагласим у вези тога сву тежину и значај акта од 6. јануара када је наш Краљ (Живео!) онако исто као

што је то учинио у часовима колебања на солунском фронту, када се је осећала неизвесност духова и сва тежина положаја, својом историском паролотом: **напред у живот или смрт**, дао потстрека и пуно елана нашој храброј армији — дао и овога пута нове правце за развитак нашег народа. И када смо доживели да дочекамо нашу браћу из Савске и Приморске Бановине у оном одушевљењу које је готово захватило све нас онда имамо права да кажемо, да ове манифестације наше стварно имају далеко већи значај но све раније.

Ми нећемо да водимо политичке разговоре, томе и нема места на овоме месту изражаја братске љубави. Као националним радницима нама је стало до напретка и снаге народа и томе највишем обзиру има да се потчине сви остали. Сада се осећа да је пала са нас тешка мора, да смо скинули у истини један тежак терет, који је притискивао све нас и све наше пријатеље који су почели да се боје за судбину нашу. Овај процес који се развија после 6. јануара много је већи него што се икада могло да замисли. Тај процес међусобног срашћавања, међусобног зближавања и уједињења духова, приближује сталеже племена, вере и групе у опште које бејаху потпуно разједињене и међусобно завађене; тај процес пуног зближења чини да ових дана пред нашим очима васкрсавају историски дани из децембра месеца 1918. године када није било племенске и друге супротности и када су се сви наши осећаји слили у тежњу чувања скупо плаћене националне слободе и јединства. На нама је да помогнемо ово стање, да руковођен очинским старањем нашег Краља и идејом јединства, чији је Он неустрашиви носилац и поборник, створимо далеко лепшу будућност Југославије.

Ја сам имао једну нарочиту жељу да вас као представнике градова и села, као представнике наших општина потсетим у име Београдске Општине и на потребу шире комуналне делатности што резултира и из укидања области и стварања бановина у новом организму државе. Нама је жао што нам, поред ових манифестација које су с обзиром на прилике и на кратак рок у коме се обављају, недостаје могућност те да се општине као такве на конференцијама посаветују о задатцима својим, о свом раду, да се споразумеју о методама рада захваљујући овом нашем ретком сусрету, јер ми, господо, на општину полагамо веома велике наде и верујемо да њима предстоји велика улога у процесу снажења наше државе и јединства. За жаљење је, дакле, што немамо времена да се посаветујемо и о свима овим задатцима, који нам предстоје на послу опште националне консолидације. Нека се у низу ових славља, која су била и која ће и на даље бити, славља снаге, величине, свести и љубави народа према Краљу и отаџбини, учврсти нарочито снага Моравске

и Вардарске бановине, напослетку снага која је најјача залога за мир и напредак Балкана у свим а напосе наше лепе Југославије.

Један од председника сеоских општина

Браћо, Београд вас поздравља срдачном добродошлицом, Београд који је од вајкада био поборник наше националне слободе, Београд који је сав ваш и Југословенски у истој мери. Ви морате бити свесни разгледајући ову велелепну варош, која се пред вашим очима указује, да она није увек таква била. Не смете изгубити из вида да је Београд страдао нарочито за време рата. Кроз све историске периоде Београд је био предмет чежње свих завојевачких народа, почевши од старих Келта и Римљана па до последње офанзиве Аустро-германске. Но Београд је увек стајао на бранику наших националних права, а данас као престоница Југославије допринеће са негним осећајем љубави и у још јачој мери свестраном напретку отаџбине. У име престоничке Општине поздрављам вас поново са жељом и узвиком: живели драги гости Моравске бановине! Живели представници нашег класичног Југа, чувари традиција славе и снаге народа!

Поздравни говор г. Д-р Мил. Стојадиновића као представника Београда при дочеку поклонствених делегата Врбаске и Зетске Бановине.

На железничкој станици претставнике Врбаске и Зетске Бановине поздравио је у име Београдске Општине и Београђана г. Др. Милослав Стојадиновић, претседник београдске општине. Он је у свом говору у главном рекао:

Драга браћо,

Београд, престоница недељиве и данас моћне Краљевине Југославије, поздравља вас топлим добродошлицом и прима у свој братски загрљај љубављу чистом и непоколебљивом, која му је увек била својствена.

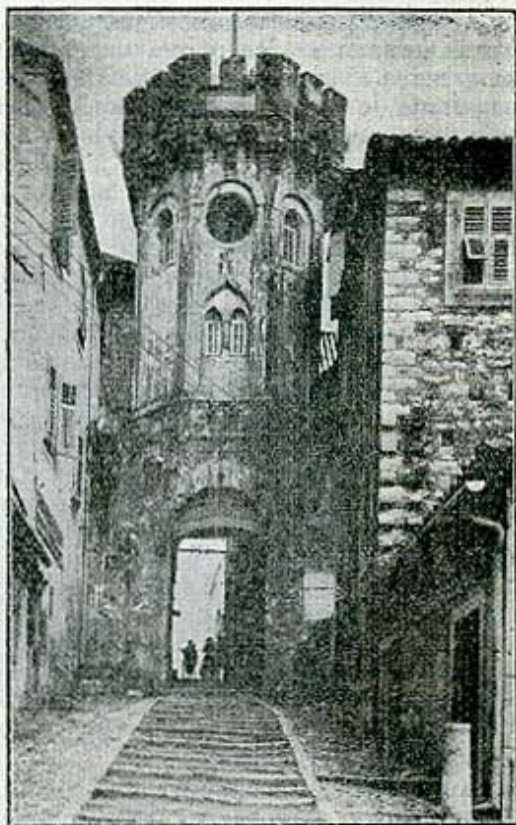
Овде на вратницама нашег белог-града, ми смо ових дана имали ту завидну част, да поздравимо нашу браћу из Савске и Приморске бановине а затим је дошла посета и наше браће са класичног српског Југа и Мораве. У велики и чврсто приковани ланац братских осећаја и веза, љубави и пуне националне слоге, увршћујемо данас и посету неустрашимих бораца славом увенчане Зете и наше дичне кроз столећа нападене Босне. — Сви ви дошли сте да се поклоните своме народном Краљу — (сви присутни скидајући капе кличу: Живео Краљ! Живео!) ... и да му изливом својих заједничких осећаја, љубави и признања захвалите на историјском делу стварања несравњено бољих услова за миран и срећан живот Југославије, који бејаше озбиљно угрожен унутрашњим поремећајима и неизвесношћу става стања.

Ваша посета у низу других које претходе и које ће следовати у наредним данима, у истом надахнућу и с истом љубављу, поред испољавања пуне лојалности и љубави према нашем Краљу — симболу јединства, слоге и љубави народа, Краљу Ујединитељу свих досада распарчаних и погрешно упућених националних снага, истовремено је и доказ свесног увиђања потреба чувања јединства по сваку цену, доказ ваше решености да ћете за то јединство поднети и највеће жртве, испуњујући тиме свети дуг према оним многобројним жртвама које падоше за нашу националну слободу. Напослетку, ове сјајне манифестације Краљу и јединству које су изазвале признање и дивљење света и излиле се као вулканска ерупција из дубине душе и свести целог нашег народа, на једној страни као реакција на тешко стање и догађаје до 6. јануара, на другој страни пак као виши изражај националне свести свих друштвених слојева, — најбоља су опомена свима онима који прижељкују нашу несрећу и граде кулу својих успеха на неслози нашег народа.

Спонтано у овим значајним данима пробудио се нови дух националног самопоузда-

ња, дух светлих нада и вере у бољу будућност Југославије, дух чија је свежина за време ослободилачких ратова разбијала чврсту стену обести противника.

Ви који знате за горчину животних патња и угроженост националних светиња, умете најбоље да цените и значај националне слободе, коју сада треба да искористимо за далеко јачи изражај снага на културном и привредном пољу, за величину и моћ наше отаџбине.

ЕРЦЕГ-НОВИ.

И за то што сте били јунаци на бранику националних права наших, бићете, Београд у Вас чврсто верује, међу првима у одбрани ових скупо плаћених тековина на случај угрожености њихове ма с које било стране. Кроз ту готовост умирања за своју националну слободу и јединство народ доказује своју величину и правду своју егзистенцију пред другим народима.

Београд верује исто тако у Вас и Вашу моћ на пољу даљег унутрашњег препорађаја који нам предстоји уз знаку новог стања. Под таквим околностима нема силе која ће моћи да угрози наше слободе, а са гордог Ловћена, који се диже високо у облаке и наговештава сваком моћ наших одлука, вечно ће лебдети дух бесмртног Његоша, осветљавати широке хоризонте нашег плавог мора и подсетити нас

на свету дужност да „треба служити чести и имену“.

Нека би и ова Ваша посета нашој заједничкој престоници још јаче приближила наш народ остварењу великог циља општег националног препорода под мудрог владавином нашег узвишеног Краља Александра I (са свих страна ори се: Живео Краљ).... и нека би ово братско зближење било потстрек за даље, неуморне иницијативе народа у правцу снажења наше отаџбине на свима пољима. У то име: Живели наши драги гости! (непрекидно и одушевљено клицање).

спод дуг и срећан живот, за добро нашег народа и славу наше Краљевине Југославије.

Да живи наш дични Краљ Александар I.

Као представнику Општине Града Београда мени је пала у део та велика част, да Вас, наше драге госте из Врбаске и Зетске Бановине поздравим у име Београђана, да будем тумач њиховог великог одушевљења и љубави, са којом Вас ми сви дочекујемо, исто онако искрено и раздрагано као што смо дочекали нашу милу браћу из Савске и Вардарске, Приморске и Моравске Бановине. Све оне величанствене манифестације

Представници народа Црне Горе и Херцеговине у друштву г. Вој. Зајине, после свечаног банкета код „Империјала“

Г О В О Р

Г. Војислава Зајине, Потпредседника Београдске Општине на банкету приликом дочека делегата Зетске и Врбаске Бановине

Благодарећи великој храбрости, пожртвованом раду и мудрости нашег љубљеног Краља, све патње и искушења кроз која је наш народ прошао, нарочито последњих деценија, крунисали су успехом.

Нашем Врховном Команданту у рату и нашем Великом Заштитнику, Реформатору и Вођи у миру, Њ. В. Краљу Александру I дугујемо највећу благодарност, што наше жртве нису биле узалудне и што се данас налазимо уједињени са нашом једнородном браћом Хрватима и Словенцима у великој и моћној Краљевини Југославији.

Прва мисао и прва реч са овог нашег свечаног скупа нека је упућена Нашем Љубљеном Господару, са жељом да Њему и његовом узвишеном дому подари свевисњи Го-

које је Београд видео приликом доласка представника, који су дошли да се поклоне нашем Узвишеном Краљу, посведочице су најбоље колико државотворног смисла има цео наш народ, примајући са одушевљењем историјске догађаје од 6. јануара и 3. октобра.

Свака и најмања државица има у својој историји славних дана у којима се јуначки држала противу свога надмоћног непријатеља али то је трајало само неколико месеци или неколико дана.

Отпор малене Србије и Јуначне Црне Горе трајао је неколико векова противу бескрајне Турске силе, која се пружала од Меке и Медине, а од које су поколења нашег народа бранила своја малена огњишта.

Давид је изашао на мегдан Голијату и делио га вековима по Црногорским брдима, око валовите Дрине и Врбаса, на Лабу и Ситници, по питомој Шумадији и жупном Поморављу — делио га је тако, да се народни пе-

вач вековима усхићавао пожртвовањем тих знаних и незнатих јунака наших и њиховим бесмртним делима.

Вечити рат који је наш народ водио за своје ослобођење није га претворио у Варнарина неко у Шпартанца — јер то нису били ратови завојевачки, већ ратови ослободилачки.

Велики песник са Лозђена задивио се бесмртним делима тих наших славних предака речима:

Поклење за пјесму створено,
Виле ће се борит у вјекове,
Да Вам венце достојно оплегу!
Ваша дјела учиће пјевача,
Како треба о бесмртношћу зборит...

великом културном препорођају, наш је народ и онда са истом вером и љубављу, за велику идеју Југословенства, умео да се уздигне изнад самог себе, да жртвује многе своје традиције, и да пође за Својим мудрим Краљем за добро и срећу уједињене Краљевине Југославије.

Мир, ред и напредак, који су у нашој држави завладали од тих значајних дана, задивио је и наше непријатеље исто као и наше пријатеље. Ми смо сво доживели да видимо плодове својих надчовечанских напора. То одушевљење, које је завладало широм наше домовине, довело је и Вас озде у престоницу, да заједно са нама прославите свето дело уједињења и да свом љубљеном Господару по-

МОСТАР.

Исто то дивљење које је наш народ изазвао умирући за своје идеале на бојним пољима, трунући по непријатељским тамницама и издишући на вешалима својих угијетача, — то исто самопрегоревање он је показао и првог децембра пре једанаест година, када се вратио својим давно погашеним огњиштима, где је врло често неколико кретаца означавало негнатишу породичну срећу.

Када је дошао 6. јануар и 3. октобар, највећи дани у нашој најновијој историји, — дани о којих нас је Наш Дични Краљ повео

новите своју искрену благодарност, верност и готовост да за Краља и Отаџбину, увек стојите на бранику њеном.

У то име ја дижем ову чашу да Вас у име престонице поздравим као див — јунаке и велике Југословене, — Вас који сте достојни синови Ваших славних предака, који су се као и Ви поносили својим родољубљем.

Да Живи Њ. В. Краљ Александар I и Његов Светли Дом.

Живела Краљевина Југославија!

Бранко Максимовић, архитект

Проблем ванградских насеобина

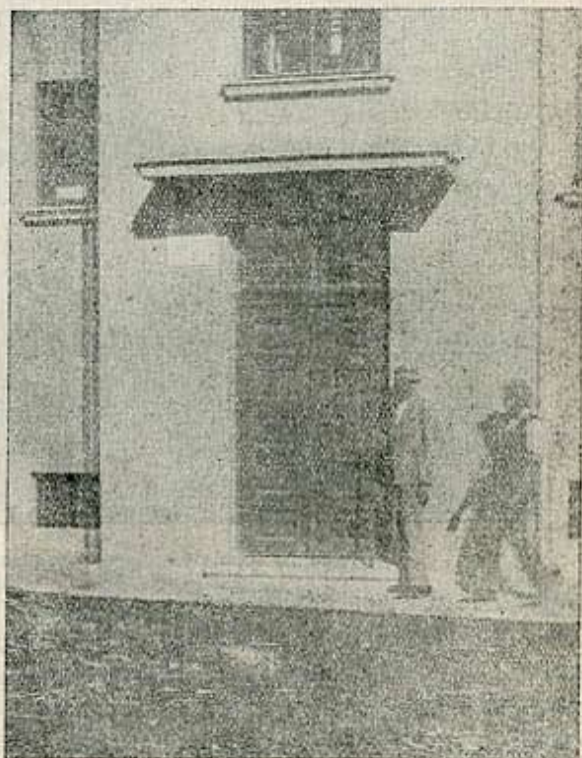
— Када и како ће се решити питање дивљих насеља у Београду и око њега? —

Теориски, могућно је говорити о комуналним проблемима који су заједнички за све веће градове. Међутим, практички, сваки град има своје нарочите потребе, које се не даду тако просто увести у општу схему, и које се могу сасвим разликовати од потреба каквог суседног града исте величине.

Међутим, одмах после рата, један исти проблем се поставио свим већим градовима, и тај проблем је изгледао свугде исто: људи без стана, градили су себи кров над главом како су стигли и где су стигли. Атмосфера је још свугде била ратна и тако су стварана „дивља насеља“ и код нас, и у другим земљама. Држава и општина схватале су сву озбиљност и предвиђале опасност ако се томе не стане на пут. Решење је било само једно: градити плански, смишљено, најрационалније, што више станова са потребним минимумом, које тражи хигијена. И тако су, негде брже, негде спорије, нестајала дивља насеља, и њихови становници пресељавали су се у нове, модерно грађене насеобине, које су им пружале много боље услове за живот, јер су биле грађене у слободи, зеленилу, окружене вртovima.

Овај проблем имао је један нарочит, изузетан значај по Београд: поред тога, што се за време рата не само није ништа градило, него се чак један део порушио, Београд је одмах после рата имао да прими у себе много више становништва него што би га могао примити чак и да није био порушен, и да није било ратног застоја у зидању. Истина је да се грађевинска делатност у Београду врло брзо после рата развила, али је то још увек било мало да реши огромну кризу у становима, делом стога што је то било ипак недовољно, а много више стога што су закупнине биле у огромној несразмери са приходима оних који су требали стана. Данас је јасно да је тада била потребна на тржишту станова једна јака интервенција од стране општине и државе: грађењем неколико хиљада добрих станова који не би имали за једини циљ да

што брже амортизују уложени капитал (за њих 5—6 година, како се то често дешавало код приватних новоподигнутих зграда). — Градњом таквих станова од стране општин-

Улаз у павиљон

не и државе несумњиво би се постигло много, врло много. Не само што би било решено једно од тада врло важних комунално-социјалних питања, него би било учињено нешто од велике, трајне вредности: — периферија Београда која данас представља једно наше ругло, један хаос, могла је данас да нам буде нешто чиме бисмо се могли поносити, од чега не бисмо морали црвенити.

Данас је међутим и сувише беспредметно и без икаква значаја говорити о томе колика је велика штета тиме нанета правилном развоју Београда. Данас је свакоме јасно да будућност сваког града лежи баш у његовој ближој околини, јер она једина даје могућности потезима слободнијег и ширег замаха. Нашто се задржавати на ређању бедних слика

које нам пружа појас дивљих насеља почев од Лаудановог шанца и Пашиног брда па преко Душановца и Вождовца на Прокоп и Јатаган малу?

Пред нама је и данас скоро исти проблем, само још компликованији него што је био пре десет година. Али, то нас не би смело обесхрабрити, јер је више но сигурно да ће

То је група од 40 малих станова на Топчидерском брду код Топовских шупа. Станови су саграђени тако да имају потребни минимум површине а да ипак задовољавају основне потребе једне мање породице. На око 40 кв. м. површине смештена је једна пространа соба (око 18 кв. м.), једна кухиња (око 16 кв. м.), мање предсобље, остава и енглески клозет. У

Поглед на новоподигнуте павиљоне — пројектант арх. Бранко Максимовић

читаво то питање бити кроз даљих десет година још теже и још скупље. Ако је онда пропуштено, из незнања или нехата, ми данас ипак не бисмо смели живети у уверењу да је ствар за увек изгубљена и непоправима, а најмање да тако мора остати.

Начин на који би се имало приступити овој асанацији периферије Београда, био би онај, који је свугде примењиван и то са успехом: проблем уклањања дивљих насеља морао би бити у ствари везан за подизање нових насеобина, грађених по неколико добро проучених, рационалних типова, како је то чињено свугда на страни, и како се и данас све више чини. Такав посао имао би у себи нечег импозантног и био би од свакога поздрављен са највећим одобравањем: јер уклањајући данашња кроз нехигијенска, понекад тако страшна на изглед, дивља насеља, стварале би се нове, савременије, здравије и културније насеобине Новог Београда.

*

Овде доносимо снимак једног скромног покушаја Београдске општине у овом правцу.

кухињи је пијаћа вода, свугде електрично осветљење, доле подруми и заједничка периферија. То је највише што се могло дати с обзиром на платежну моћ оних који највише требају стана у Београду, и с обзиром на финансије Београдске општине, која је ове станове подигла из својих средстава. Ја ово подвлачим стога, што треба имати на уму да је нпр. Франкфуртска општина у подизању својих на далеко познатих ванградских насеобина била помоћна од државе са 40% инвестираног новца у облику хипотекарног зајма. Истина, Франкфурт је подигао читаве трабанте-градове око себе, по најмодернијим типовима, створио хиљаде најудобнијих и најздравијих станова, и инвестирао у њих ништа мање него милиарду и двеста милиона динара!

Пет павиљона код Топовских шупа стају са свима инсталацијама око два милиона динара, или друкчије изражено: један стан стаје око 50.000 динара. Та цена одлучила је и величину закупштине која није већа од 400 динара месечно, што се може сматрати као врло

повољно у односу на постојеће закупнине у тој околини.

За сада, тих пет зграда стоје усамљене, у сред поља, одвојене од града. Међутим, када би на томе месту било не само тих 40, него 400 станова, када би зграде биле тако груписане да чине једну целину, уоквирујући пространа дечја игралишта, тада би се осетила потреба и за неколико продавница са

најпотребнијим намирницама, а доцније, када би се насебина увећала, она би захтевала и стварање једног свог културно-васпитног и забавног средишта, и тада би се већ могло рећи да она добија карактер модерних насебина, које теже за тим да развију један свој, засебни живот, скоро независан од великоградског.

Добривој Стојадиновић

ГРАД У ВРТУ

Турска изрека: „Где се зида, ту се и дрвеће сади“.

А код нас се све савија са земљом.

Ле Корбизије.

Када је Хоуард, скромни скупштински стенограф у Енглеској, 1902. године издао своју књигу „Градови — вртови сутрашњице“, није се довољно наслућивало од колико ће узнемирене актуелности да постане питање уређења модерних градова. Истина, велики индустријски развитак Енглеске изазивао је старање у правцу осигурања хигијенских услова живота за грађане на чијим радним рукама почива престиж те велике земље, али се, ипак, није имала потпуно јасна слика огромног преврата коме присуствујемо у данашњици под гигантским развитком саобраћаја и саобраћајних средстава. Још онда, дакле, под околностима различитим од данашњих које набадају човечанству опасности других размера, „град у врту“ истицао се као социјална котва спасења. Данашњица, несумњиво, захтева реалније и дубље решење проблема.

Изгледа, на први поглед, мало претерано да се и код нас уноси извесна грозничавост при решавању таквих питања, питања ваздуха, хигијене, социјалног и моралног здравља, кад је код нас све још на ступњу лепога примитивизма, где је, по сили наших навика, све сачувано у погледу тежњи ка индивидуалном животу у индивидуалној кући. Земљорадничка земља по преласку у улила је у наше душе љубав ка просторности, свежини, првом сунчаном зраку што несметано поиграва на блиставом огњу.... Али, при томе, не смемо губити из вида да у свету постоји материјални прогрес који силом свога замаха баца све у свој ковитлац и нештедимнице гази преко свих оних који не покажу довољно отпорне способности да се у њему снају. У колико је наша тежња ка одржавању извесних старих стања, окаћених извесним традицијама, слабија и ограничена на чисту спонтаност, а толико ће веће да буде страдање при судару с новим, културним, које стихијски наваљује. Наше развијање не бива само под импулсом наше народне снаге, која је предодређена да у новој Држави пружи своје генијалне особине успаване кроз неправду историје, но и под општим утицајем напретка у свету који нас занемарује ако га нисмо достојни. А снажи се у вртлогу данашњег развитка, значи кроз очувану свежину моралне и физичке снаге ући у сплет таква модерних времена.

Оваква су опажања све тачнија у колико се односе на оне делове нашега народа који ма је предодређено да својим животом у ве-

ликим градовима присуствују процесу рашћења и развијања градских насеља. Историјски развитак народа указује више но јасно да су градови, као носиоци једне нарочите културе, били историјски представници појединих епоха. У њима почива цивилизација, чије одржавање и напредовање води право ка свестраном порасту државе. У њима су усредсређене оне историјске силе што опредељују уздицање или пад једне расе, а тамо где неокрњене сеоске масе престају да снабдевају друштво свежином обнове, мањи и већи градови једини су претставници квалитета народне снаге. Важност градова расте с важношћу њихове цивилизаторске улоге, а таква њихова мисија зависи од њихова изграђивања. Још више: хигијена и морално здравље зависе непосредно од њихове структуре. Социјална ћелија почиње да се гуши и снага расе, која даје снагу земљи, почиње да малаксава ако градови не пружају потребне услове да се одржи и издржи данашња интензивност рада, који долази до нервозе и болести, налазе сасвим оправдано модерни урбанисти. Велики градови су регулатор живота у земљи. Њихова пропаст је неминовна пропаст државне јачине. Човек данашњице стоји пред великим преокретом свести о својој позиви и потреби да кроз очување народне особине уђе у нови дух градског развитка. А да очува живахан дух и јасноћу мисли, потребно му је уређење вароши на оним основама које осигуравају несметани ход ка напретку.

Несумњиви напредак великих градова у бројном погледу утврђује се статистиком (Ле Корбизије: „Урбанизам“):

	1800. г.	1880. г.	1910. г.
Париж има становника:	647.000	2.200.000	3.000.000
Лондон „ „	800.000	3.800.000	7.200.000
Берлин „ „	182.000	1.840.000	3.400.000
Њујорк „ „	60.000	2.800.000	4.500.000

Нагли развитак градова изазивао је и измене у изградњи градова, али нагли наодлазак унапређеног саобраћаја и измењеног духа рада, затекао је градове у старом оквиру. У колико је већи њихов развитак, у толико је тежњи њихов садашњи обим. Данашња градска структура узбурује дух и трује тело. Под ударом рушилачког беса саобраћаја, град постаје мален, узан, немоћан да прими бујницу кретања. Судар старог са новим је неизбежан и градови, који нису у стању да се прилагоде новим условима, улазе у пуну кризу.

Пружа ли „град у врту“ потребан излаз из садашње градске загушљивости?

Пре свега, пријатна је констатација да је тај израз, у свом урбанском смислу, први пут

код нас споменут у последњем Закону о атару Општине Града Београда. Њиме је наглашено да ће се „очувати карактер вароши у врту“, у једном одређеном грађевинском реону, „тако да све куће морају бити слободне и окружене вртovima. Том захтеву има се прилагодити како систем парцела, које не могу бити мање од 1000 кв. мет., тако исто и систем обраде кућа.“ Карактер вароши у врту предвиђен је, дакле, само за једну одређену зону (Топчидер и Дедиње према повученој граничној линији), а општинска управа овим законом добија одређене руке да вишој најдужеј власти предложи поделу атара на зоне „према намени и потреби изградња тих зона а нарочито центра“. Према оваквом законском овлашћењу Општина се јавља као пун регулатор даљег изграђивања вароши, било уз санкционисање садашњег развика, према његовим уочљивим тенденцијама, у појединим зонама, чију ће поделу Општина да изврши, било уз потстрекавање нарочитог развика који одговара комуналном програму данашње управе. Ово последње ће бити, несумњиво, јаче наглашено уз претходно утврђене правце развика који се морају дати Београду с обзиром на његову све већу улогу главног града Југославије. С обзиром на зацето буђење Београда пред утицајем привредних чинилаца, који намећу по сили нужности поделу вароши на пословни крај и станбени део, изграђивање центра намеће се као првокласни задатак. Данашња економска делатност акумулира сву радну, пословну снагу у центар градова. Независно од историјских чинилаца који су, у појединим епохама, давали један или други облик центра вароши, тенденције данашњег развика јасно одлучују да један део града постане пословно средиште за разлику од станбеног дела с другим обележјем. Закон о атару дајући пуну могућност за екстензитет града под извесним условима, иде на стимулирање изградње центра, што је несумњив успех једне далековидне комуналне политике. Овим је законом, даље, осигурана целисходна обрада зграда и ван грађевинског реона у атару као и ван самог атара. Тиме се спасава урбанска естетика уз једновремено излучивање нехигијенских околности.

Варош у врту је овим законом дефинисана. Три предвиђена момента: куће слободне и окружене вртovima, парцела од најмање 1000 кв. мет. и одговарајућа техничка обрада дома, дају јој пуно обележје. Ова поставка не иде даље. Њој је тежња да спречи загушљиво нагомилавање домова у једној или више одређених зона. Главно је постигнута законска могућност, а примена „града у врту“ стајаће са више лакоће пред изменама и наменама које буду диктовале околности у ближој и даљој будућности.

Енглеz Хоуард је својој замисли о граду у врту дао већи обим и другу примену. Пре свега, он је заронио у болна социјална питања и изразио давнашње захтеве паћеничког градског становништва. Појава овакве идеје разумљива је у Енглеској због великог преображаја њеног села и једностраног пораста градова, а велики број присталица ове замисли сведочи о урођеној љубави Енглеzа према природи и домаћем куту. „Град значи: отсуство природе, загушљив ваздух, магла, прашина, удаљеност места рада, скупоћа живота, али у замену за то у њему је развијен интелектуални и заједнички живот, велика надница, обиље средстава, раскошна здања и сјајно осветљене улице; село значи: отсуство заједнице, рада, разоноде, али у замену за то у њему је лепота природе, јарко сунце, свеж ваздух, обиље воде, ниска рента...“ вели Хоуард формулишући своју замисао. Он је, дакле, обухватио радикалне и широке друштвене реформе под појам града у врту, а не само изграду града и врта. Постоји мноштво вароши у парковима, има фабричких колонија изграђених по типу предграђа у врту, која осигуравају здрав и удобан живот, али не претстављају остварену замисао овога хуманог Енглеzа. Према томе, назив „град у врту“ имао би двојако значење: *град у врту у широком смислу*, који би одговарао насељима с малим зградама (највише са два спрата, котеџи за 4—10 душа) и обиљем зеленила, каква се насеља данас у великој мери изграђују у Енглеској, Немачкој, Белгији, Сјед. Државама, Аустралији итд. и то у саставу градова, и без самосталног социјално-економског значења, и, друго, *град у врту у ужем смислу*, који поред назначених обележја града-врта у ширем смислу обухвата и нарочита обележја која му дају потпуно одвојено место и засебну структуру. Пре свега, такав тип града-врта претставља поприште једновремене примене фабричких и сеоско-привредних средстава производње, затим муниципализацију целокупне земље у атару једне општине (дакле, приватна својина искључена), независну градску самоуправу, унапред утврђен атар, план и број житеља (не више од 50.000 становника), зелени појас око града као извор снабдевања становништва производима сеоске привреде.... То би био, боље речено, град-село који претставља потпуно сливање тих двеју, за сада разнородних агломерација. Потпуном применом оне главне, социјално-економске стране „града у врту“ ишчезла би свака разлика која данас јасно одваја село од града. Да ли би, у том случају, данашњи савремени градови као носиоци и чувари енергије и културе остали неповређени са својом таквом мисијом, или би у сливању са селом изгубили од свога таквога пре-

стижа, то би била ствар развитка који се не може да предвиди у обиму ове утопистичке поставке. За сада замисао овога даровитог хуманисте остварује се само у хигијенском погледу.

Ле Корбизије има у овом погледу своје мишљење, не упуштајући се у измену друштвених односа. Он се ограничава само на хигијенску страну с обзиром на кретање радних маса од станбенога предграђа до пословнога центра, и износи овакву компаративну слику садашњег и будућег стања у томе правцу. *Садашње стање:* парцела од 400 квад. метара намењена за павиљон. Поред павиљона парк и башта. Одржавање заморно и замршено и за домаћицу и за домаћина: чишћење, резивање, поливање, требљење пужева до самога мрака. Физичка култура, рећи ће неко? Веома рђава, непотпуна и каткад опасна. Децца немају места за игру а још мање за спорт. Корист од свега тога: једна корпа јабука или крушака, шаргарепе, першума за омлет — дакле: савршено безначајна. *Будуће стање:* павиљон на 50 кв. мет. са два спрата, укупно 100 квад. мет. станбених просторија. Парк од 50 квад. метара. Простор од 150 кв. мет. за спорт и 150 кв. мет. за баштованлук. Распо-

ред зграда и вртова постављен на начин који допушта сунцу и ваздуху пуно струјање, а растиње уопште тако примењено да не захтева заморну негу. Применом модерних справа за обраду земље, спојене подесно по граничним парцелама, врши се са спортским задовољством уместо досадашњим замором...

Наша престоница у овом погледу стоји пред замршеним задацима. На авалском повијарцу, политички важан и по историјској прошлости и садашњој мисији, морфолошки значајан, естетски несравњив по положају, Београд има заносну намену да урбанистички одигра своју значајну историјску улогу. Последњи Закон о атару уводи га у прву етапу новог развитка, у колико се законом да омогућити процес напредовања који је често завистан од других фактора. Предвиђене уредбе као допуна закона намећу се својом важношћу и брзином њихове израде значи престанак хаоса који оличава садање грађевинско стање. Изграђивањем центра — а то је прва комунална улога — уз једновремено осигуравање потребних хигијенских услова становања кроз град у врту како је за сада схваћен, заигра би нова снага рада и напретка преко Београда кроза све крајеве наше земље.

Владимир Миленковић, уредник „Трг. Гласника“

Привредни Београд

— Прилози за историју економског развитка Београда —

Пре светскога рата Београд је био политички, административни, трговински и индустријски центар Краљевине Србије. За ондашње време привредна активност Београда, према осталим градовима у Србији, била је највећа. У поређењу, пак, са данашњим стањем она изгледа као нешто минијатурно припадајуће историји. Послератни Београд у поређењу са предратним из основа се изменио. Изменили су се не само спољни, грађевински облици, привредни склоп, социјалне структура становништва, већ су се промениле и тенденције развоја, променио се и унутарњи духовни живот. Све те измене нису још ни близу крајњим сталнијим изражајима; промене су на овима пољима у пуном току, збивају се час спорије час брже. У свему томе, изгледа, привредна физиономија Београда најбрже се мења. И данас су промене у тој области највеће и најчешће. Судећи по тенденцијама развоја и по ономе у каквом су се опсегу збиле промене и још се увек збивају, изгледа нам да се Београд тек данас налази на прагу већих и значајнијих промена, које ће се одиграти у блиској будућности. Онда, када се те промене буду извршиле Београд ће пружати сасвим други изглед, него ли данас. Сутрашњица ће изгледати као данашњица према прошлости. Само можда још у већој диспропорцији. Он неће тада више бити варош, која привлачи за све могуће потхвате, град подобан за „кушање среће“, већ израђена јединица у националној целини са одређеним задацима подуге укупне активности. Задржавајући свој положај политичког и административног центра, истина у нешто мањем обиму него ли раније, с обзиром на децентрализацију спроведену поделом земље на бановише, привредна структура Београда измениће се у правцу израђивања великог новчаног, трговачког и индустријског центра. О даљој будућности, у којој ће се Дунав везати пловним каналима Мораве и Вардара, тешко би било конкретније говорити.

Колико је Београд порастао за последње четири деценије види се најбоље из података о кретању становништва:

1895. године 59.115

1906. године 77.816

1921. године 111.740

1929. године 226.289

У прирасту становништва види се и напредак Београда, и то нарочито његов привредни напредак. Прираст становништва је и дошао улагном због привредног напретка, нарочито индустрије и трговине.

*
*   *
*

Београд као централно новчано тржиште није се још израдио. Није у толико, јер приватно новчарство у њему није довољно снажно, преовлађује тип малог и средњег новчаног завода без филијалне мреже по земљи. А, сем тога, Београд је и иначе седиште пет највећих институција кредитног саобраћаја: Народне Банке, Државне Хипотекарне Банке, Поштанске Штедионице, Привилеговане Аграрне Банке и Занатске Банке. У области приватног новчарства, имаће, међутим, да се изврше велике и радикалне промене. Број новчаних завода у Београду од преко осамдесет, (1911. год. било је 43 завода са капиталом од 25.4 мил. дин.), колико их данас има, мора се, временом, свести најмање на једну четвртину, ако не и мање. Привредни развитак Београда и његову будућу привреду моћиће да носи и алиментира само велико банкарство, а никакво мали новчани заводи, чија укупна средства не прелазе неколико милиона динара. За малог привредника и средњег грађанина стојаће, пак, на расположење Општинска Штедионица. Затим, да би Београд стварно постао централним новчаним тржиштем потребно је да ти велики новчани заводи имају јако разгранату филијалну мрежу по целој земљи.

Напоменули смо да је капитал београдских новчаних завода пре рата износио 25.4 мил. дин. После рата, међутим, та се цифра попела на 629.6 мил. динара. Улози на штедњу су се повећали од 319.12 мил. дин. (1924. год.) на 811.81 мил. дин. (1928. год.). Каква је позиција београдског новчарства (изузев Нар. Банке, Држ. Хип. Банке, Пошт. Штедионице, Привил. Аграрне Банке и Занатске Банке) у укупном билансу банкарства Краљевине Југославије концем 1928. год. види се из овог прегледа (у милионима динара):

	Менице	залоге, роба, екз. тек. рач.	непо- кретност	хартисе од вредности	капитал	разни фондови	улози на штедњу	пасивни текући рачун
Цела земља .	4.752.4	9.138.9	716.5	943.7	2.088.7	750.2	8.156.6	4.772.6
Београд . . .	738.5	1.390.5	267.0	257.9	629.6	248.7	811.8	1.021.2
%	15.5%	15.1%	37.2%	27.3%	30.1%	33.1%	9.9%	21.2%

Да би се могао боље проценити положај београдског приватног банкарства навешћемо исте податке за Загреб, који је концем прошле године имао 28 новчаних завода или ско-

ро једну трећину од Београда. Међутим, у укупном билансу југословенског банкарства положај загребачких новчаних завода концем 1928. год. изгледао је овако (у мил. дин.):

	менице	залоге, роба, акт. тек. рач.	непокрет- ности	хатије од вредности	капитал	разни фондови	улози на штедњу	пасивни текући рачуни
Цела земља	4.752.4	9.138.9	716.5	943.7	2.088.2	750.2	8.156.6	4.772.6
Загреб	1.350.6	4.320.8	297.5	427.8	548.7	220.9	3.678.7	1.100.3
%	28.4%	47.2%	41.5%	45.3%	26.2%	29.4%	45.1%	23.0%

У оразмери са повећањем прибрдне активности увећао се и рад на Београдској Берзи. Год. 1909. промет валута на београдској берзи био је 25.8 мил. дин., девиза 5.18 мил. дин., ефеката 0.95 мил. дин. Највећи део де-

виза гласио је на Беч и Пешту, т. ј. на два најважнија места одакле смо пре рата увозили. После рата, међутим, послови на београдској берзи развили су се у много већем обиму што се види из овог прегледа:

у мил. динара

	девизе	валуте	држ. пап.	акц. и др.
1923	2.597.8	26.0	32.2	7.3
1924	3.459.6	11.4	225.8	6.1
1925	3.562.4	13.9	623.3	11.2
1926	2.358.3	9.3	476.4	9.0
1927	2.053.5	3.1	601.9	21.0
1928	2.143.7	1.2	889.9	26.1

Ако погледамо велики пораст промета девиза видимо колико је велика увозна моћ Београда. У предратној Краљевини Београд је у увозној трговини имао доминантан положај. Проширењем граница изменио се његов

положај. Па, ипак, Београд је остао и даље највећи увозни град у земљи што се види из прегледа царинских прихода код београдске царинарнице:

ПРИХОД ОД УВОЗА

	1924		1925		1926		1927		1928	
	мил. дин.	%	мил. дин.	%	мил. дин.	%	мил. дин.	%	мил. дин.	%
Београд	331.7	22.9	409.1	26	395.9	24	371.1	22.5	343.2	21
Загреб	315.0	22.0	338.9	21	347.2	21	321.7	20	322.3	20
Љубљана	131.0	9.0	121.0	8	136.5	8	137.9	8	152.0	9
Нови Сад	76.6	5.3	87.3	5	88.0	5	93.3	5.5	93.4	5
Марибор	70.4	5.0	95.8	6	112.8	7	119.8	7	139.1	8
Скопље	68.9	4.8	62.4	4	67.5	4	55.3	3.2	45.8	2.6
Суботица	55.0	4.0	71.8	4.5	73.9	4.3	82.4	5	104.4	6.3
Сарајево	50.0	3.5	68.5	4.5	57.9	3.3	61.5	3.5	51.1	3
Сплит	49.8	3.4	41.8	2.7	41.7	2.7	36.5	2	35.7	2

Као најглавнији увозни град пре рата у Београду су се лепо развиле трговачке радње на велико свих бранша, које су снабдевале робом читаву предратну Краљевину. Са променом положаја после рата подручје рада ових радња знатно је сужено. Један део је почео да гравитира Сарајеву, нарочито после железничке везе Београд—Ужице—Сарајево, а други Скопљу. Тиме је за ове радње у Београду настала нова ситуација, која је још више била погоршана, јер су поједина индустријска предузећа почела да отварају своје продавнице. Отуда је од 1923. до 1929. год. број мануфактурних трговина на велико у

Београду сведен скоро на половину (од 80 на 40 и неколико).

* * *

Што се извоза тиче Београд никада није имао неку нарочиту активност. Тако је било пре рата, па је тако и данас. То се донекле може закључити и по слабом промету на Продуктној Берзи, који се кретао овако:

1925. год.	480.617 метц.	89 мил. дин.
1926. „	716.875 „	130 „ „
1927. „	624.841 „	139 „ „

* * *

Физиономију трговачког и занатског Београда тешко би могли оцртати без подробних статистичких података о подели становништва на професије, броју и врсти радња итд. Али се, ипак, у општим линијама нешто може рећи. Београд се после рата знатно проширио. То проширење као последица великог прилива становништва, повукло је за собом отварање трговачких и занатских радња. Од 1919. до 1928. год. Београдска Трговачка Комора издала је 8383 одобрења за отварање трговачких радња. Ако би ову цифру за нешто и смањили, пошто се вероватно свако одобрење није реализовало, ипак можемо узети као тачно, да је у Београду после рата отворено више од 5000 радња. Око ове цифре, можда нешто мање, кретаће се и број новоотворених занатских радња. Број издатих одобрења од стране Београдске Трговачке Коморе по годинама кретао се овако: 1919. год. 1078, 1920. год. 929, 1921. год. 505, 1922. год. 635, 1923. год. 759, 1924. год. 845, 1925. год. 711, 1926. год. 830, 1927. год. 1029, 1928. год. 1063 одобрења. По врстама после рата је највише отворано радња колонијално-балакских, посредничко-агентурско-комисионарских, ужицких производа (бифеи), каванско-механских и мануфактурних. Последњих година највећи део одобрења отпада на каванско-механске радње и радње ужицких производа (бифеи). То је један од доказа наглог ширења Београда, и то периферијског дела, са претежно ситним грађанином.

Трговачки Београд састоји се углавном из малих и средњих радња. Преовлађује тип мале трговачке радње што је доказ да гро становништва не располаже већим дохотком и да је животни стандард релативно низак. Пораст Београда и прираст становништва после рата није се вршио од центра периферији, већ обратно. Највећи део прираста отпада елементар слабије ситуиран, који се насељавао на градској периферији. Ту је један од узрока превеликог броја малих трговачких радња. Такав развој Београда морао је имати, сасвим природно, за последицу отварање малих трговачких и занатских радња, које су, у погледу снабдевања, све више одвајале центар од периферије. Потрошачко подручје центра бивало је, према томе, све мање. Та околност је углавном и највише допринела, да се у центру Београда није могао изградити тип модерних великих трговачких радња.

* * *

У Београду се после рата нагло развила и индустрија. Највише је развијена текстилна индустрија. У предузећима текстилне индустрије инвестирано је више од 100.000.000 динара, а у послује преко 6.000 радника. Има двадесет и неколико предузећа. Индустрија

дрвета (стругаре и веће столарске радионице) затрупањена је са више од десетак предузећа у којима је инвестирано близу 20 мил. дин., а у послују око 800 радника. Благодарени великом замању грађевинске делатности после рата лепо се развила индустрија цигле, црепа и камена. Ових предузећа има данас у Београду око 30, у њима је инвестирано преко 60.000.000 динара, а у послују близу 2000 радника. Металургијска индустрија (овде спадају и веће радионице) заступљена је са неких 30 предузећа у којима је инвестирано око 30 милиона динара, а у послују око 1200 радника. Индустрија коже и обуће има, такође, десетак предузећа, чије се инвестиције могу проценити на око 25 мил. дин., а у послује више од 400 радника. У Београду постоје две пиваре у које је уложено 30 мил. дин., а у послују око 500 радника. Индустрија шећера, бонбона и чоколаде има неколико предузећа чије се инвестиције цене на око 3 мил. дин., а у послује око 700 радника. Хемијска индустрија је заступљена са десетак предузећа. У њима је инвестирано око 50 мил. дин., а у послује око 500 радника. Кљаничном индустријом баве се пет предузећа чије инвестиције износе преко 20 мил. дин., а у послују преко 200 радника. У кљаницама које раде за извоз од 1896. год. до 1914. год. поклано је 614.567 ком. свиња, 66.986 ком. волова и 25.016 овнова и оваца. После рата, међутим, од 1920. до 1927. год. поклано је за извоз: 106.338 ком. свиња и 722 вола. За варошку потрошњу кљане стоке је стално напредовало. 1900. год. поклано је 81.560 бртва све стоке, а 1927. год. 140.289 бртва.

Фабрика хартије има четири у Београду. У њима је инвестирано преко 40 милиона динара, а у пословено преко 200 радника. Млинова има неколико. Разних индустријских предузећа (хлеб, лед, стакло, биоскопи, авијони, штампарије, бродарство, четке итд.) има преко 30. Инвестиције ових предузећа могле би се узети до близу 50 милиона. Сва она вероватно у послују око 1500 радника. Тако би одприлике изгледала у најопштијим потезима индустријска физиономија Београда. Београд, дакле, има данас око 170 разних индустријских предузећа. У овим предузећима инвестирано је око пола милијарде динара, а у послују близу 14.000 радника. Највећи део индустрије Београда сконцентрисан је у кружном луку поред железничке пруге и то је баш оно што је спречавало да се Београд јаче индустријски развије. Код Окружног Уреда за Осигурање Радника у Београду на дан 30. јуна 1927. год. било је осигурано 35.506 лица.

*

Од интереса је указати на неколико главних линија послератног привредног развитка

Београд. Доба инфлационистичке конјуктуре Београд је преживео у једном грозничавом напону. Он је у то доба био привлачан центар за многе трансакције и потхвате. Доцније су се прилике сталожиле и привредни живот почео је да улази у нормалнији ток праћен кризом, која је обарала све оно што није било засновано на реалним основама. Привредна криза у Београду манифестовала се у доста оштрој форми и ако се то по спољашњости није могло на први поглед приметити. Криза у трговини манифестовала се у смањењу промета, док су режијски и остали трошкови остајали исти. То исто важи и за занат. А опет и занат и трговину почела је потискивати фабрична производња. Занат јефтинијом израдом, а трговину отварањем филијала у свима већим потрошачким центрима. Криза се у Београду морала осетити толико тежом, јер, по свему судећи, највећи део становништва припада сиромашној и средњој класи. Тако по подацима г. Миливоја Савића, у Београду је 6.581 пензионера и пензионерки и око 10.000 државних чиновника. Затим има више од 14.000 индустријских радника. Додајући овоме све остало радно особље уписано у Београду и малог привредника, видимо да гро становништва Београда чини мали и средњи човек чији приходи последњих година остају на истој висини или се смањују. Полазећи од ове претпоставке могло би се закључити да је за данашњи потрошачки капацитет Београда и околине, на њега упућене, број постојећих занатских, а нарочито трговачких радња велики.

По раду Београдског Трговачког Суда могло би се судити о замаху привредне кризе на његовом подручју. После рата, посао у Београдском Трговачком Суду вишеструко се умножио. Деловодни протокол растао је из године у годину, множиле су се тужбе по кратком и редовном поступку, број стечајева и забрана се пењао, као и меничних протеста. Деловодни протокол Београдског Трговачког Суда показује ове бројеве: 1919. год. 2705, 1920. год. 5727, 1921. год. 11.824, 1922.

год. 14.268, 1923. год. 28.323, 1924. год. 49.000, 1925. год. 53.520, 1926. год. 68.860, 1927. год. 85.500. Стечајева је било у Београду: 1922. год. 2 или просечно месечно 0.16, 1923. год. 8 или просечно месечно 0.66, 1924. год. год. 15 или просечно месечно 1.25, 1925. год. 32 или просечно 2.66, 1926. год. 115 или просечно месечно 9.58, 1927. год. 165 или просечно месечно 13.75. Забрана буде по 30 до 60 дневно, а било је дана, који су бележили и по 100 забрана. У 1928. и 1929. год. број стечајева је порастао. Нарочито у 1929. год. пало је под стечај неколико великих и старих београдских трговачких кућа. За кризу у Београду карактеристичан је још један моменат. Последњих година на најлепшим местима, у скупим локалитетима отварају се бозациско-алвадиске и радње луксузног пецива. Ова појава сигурно није нормална. Овакве радње скупу режију могу подносити једино ако одлично раде. Међутим, њихов повећани рад мора бити на штету других радња истог типа, у првом реду постастичарница и кавана. А то и јесте тако. Још један доказ преовлађивања слабије ситуираног елемента у Београду.

*

За привредну будућност и напредак Београда треба радити. Треба много и систематски радити, и то радити у правцу стварања што позљнијих услова за даљи привредни развитак. Услови има и сви они скупа обезбеђују Београду, будућност великог и напредног града. Данашња привредна физиономија Београда је у процесу непрестаног мењања. У привредној структури престонице имају се још извршити велике и дубоке промене, које ће довести Београд до модерног средишњег привредног града. Та будућност, лепа и велика, загарантована је Београду после одређивања посебне и јединствене управне целине, коју сачињавају Београд, Земун и Панчево. За привредни развој Београда ова промена, изведена законом о подели земље на бановине, значиће, несумњиво, нови период.

Никола Трајковић

ПОЗОРИШТЕ У ВЕЛИКОЈ ПИВАРИ

— Прилог за културну историју Београда
(Наставак)

II

Прве веће размере и успехе београдско позориште постигао је тек у „Великој Пивари“, оној дугој и данас ниској и неугледној згради која се пружа испод Министарства Финансија, дуж данашње Босанске улице, у којој је у своје време заседавала знаменита Свето-Андрејска Скупштина. То је била за оне прилике доста пространа дворана са позоришном према Балканској улици, са главним улазом из Босанске улице.

Стари Београђанин (Н. Христић) у својим записима о њој каже ово: „Позоришта јој је била омања, осветљена лампама. Дворана је имала више редова седишта, с пролазом по средини и с крајева. У дну, према позорници, била је једна једина галерија, без седишта, за јефтину публику. Улазак за седишта био је од стране Босанске улице, а за галерију и партер - стајање из авлије. Патос се од позорнице према галерији издизао тако, да се позади држао на гредицама, те је ту испод њега била читава шупљина, пуна прашине и паучине. Пред самим степеницама за галерију, а одмах код оног улаза из авлије, била је велика гвоздена пећ, која је загревала позориште. Патос око пећи исечен је био широким кругом да се не би запалио. У почетку није било ложа; тек доцније направљене су дуж зида неке ложе, једва веће од данашњих телефонских кабина. Како је Кнез Михаило врло често долазио у позориште, то је Управа пала на мисао, да и за њега удеси нарочиту ложу. И то је учињено на тај начин што су за његову ложу, нешто већу од осталих, начињена са улице нарочита врата на место прозора који је ту био. Тим вратима водиле су дрвене, стрме степенице налик на оне, којима се у нашим старинским кућама иде на таван. Дочекан једне вечери од одбора који га је хтео увести у ложу, Кнез Михаило је, смећећи се, захвалио на пажњи и замолио да му се, као обично, донесе столица испред седишта у партеру. Његова ложа уступљена је после публици и степенице уклоњене“.

Још почетком педесетих година ту је да-

вала представе трупа Атанасија Николића. И пре и после Свето-Андрејске Скупштине играли су само дилетанти. Тако је после 1858 одмах после историјске скупштине, образована нова трупа београдских дилетаната. Поред других тешкоћа указала се сада и та што нису имали ни једну глумицу. Из те незгоде извукао их је Светозар Бантић, великошколац, који се примио да игра женске улоге. „Његова младост, његов глас, вели Малетић, цела његова спољашност много је припомогла, те му труд није био узалудан, јер је заиста велику илузију у публици производио“. У улогама старијих жена играо је Стојан Сарафковић, звани „Чика“. Њих се сећа и Стари Београђанин, и вели: „Били су то младићи пријатнога, нежнога лица, мекога гласа, пристojних манира и ипак нису били никакве Сека-Персе“. Тек доцније јавила се прва глумица, нека Јулка Панчевка. Но она се, изгледа није дуго одржала на позорници. Ни спољашност њена није била особита привлачна, а уз то је била толико гарава, да су јој морали руке, рамена и образе посипати брашном, како би колико - толико одговарала улози, коју је играла.

И тако док су глумци и дилетанти играли како су знали и умели, доброћудна публика, жељна емоција и промена, стрпљиво је пунила салу не обзирајући се на многе незгоде. Често је јављано да ће доћи и кнез са свитом. Али како је у то време кнез Милош био слаб и његов се крај очекивао сваког часа, то би публика чекала по читав сат, па и више преко заказаног времена, док би дошао кнез Михаило са кнегињом Јулијом. Завеса би се најзад подигла, и публика збијена у малој и ниској сали знојила се до после поноћи као у парном купатилу. Сетимо се још да се онда нису носиле модерне хаљине, већ чохане антерије и силави, и слика ондашње позоришне сале и публике у њој биће нам потпунија.

Кад је реч о београдској позоришној публици, морамо цитирати рецензента ондашњег „Видовдан“-а, који говорећи о представи „Сан Краљевића Марка“ (која је дата 4 марта 1862, и којом је представом после дуже паузе, позориште почело поново да ради), бележи ово:

„Био сам очевидац, па вас могу уверити да би дворана била пуна и онда кад би три пута толика била колика је сад. До четири

сахата по подне већ не беше ни једне једине билете за улазак. Нечувене се цене даваху само да се добију неколико столица, и свет се гомилао враћао, жалостан што не могаше бити на овом првом представљању. Али на жалост дворана нам је мала и три стотине, то је све што се сместити може. Карактеран знак како је наш свет радо дочекао глас о понављању театра, може нам бити и то, што око куће, у којој је театар, беше толика навала народа, да они који су срећни били да добију билете, с тешком муком моглише продрети кроз те сабијене помиле, те се тако дохватити дворане“.

С почетка представе нису даване сваки дан, већ дванут недељно. Сетимо се само каква су то била времена, да су Турци били још у београдској тврђави и у вароши, и да крај где се „велика пивара“ у она времена налазила, није још био довољно насељен. После представе није се ишло кући аутомобилом или трамвајем, као данас, већ по мрклом мраку и мразу пешке са фењером у руци. Око „театра“ били су разбацани ретко, тамо и тамо, сиромашни ханови за путнике и стоку. А као и свуда на периферији некадањег Београда, и ту су биле баре и ритови обрасли рогозом и покривени жабокречином. Због ових бара, друга представа, дата 11 марта, „Удуба и женидба“ у мало није била ометена великом кишом која је излила све баре и прилаз позоришној згради био готово онемогућен. Али и на овој представи, било је дупке пуно.

Трећа представа, 15. марта, био је поновљен „Сан Краљевића Марка“. Овога вечера сцена поласка у бој била је изведена преко сваког очекивања, пресрећан хроничар бележи о њој ово: „Одушевљени јунаци, дивна она песма, Народна тробојка на врху јуначкој војсци па и онај весели тајдаш, све је то занело гледаоце; многи кажују како им је суза канула и како им се коса дизала. Чинило се за многи тренутак да нема душе у читавој дворани театорској“.

Од четири прве представе приход је био 750 форината сребрних. Било је и прилога. Тако је Кнез Михаило поклонно 15 дуката, а остали само до 7 априла исте године 9 дуката и 24 гроша.

На репертоару у прво време већина је Стеријиних комада. Играју се „Београд некад и сад“, „Покондирена тиква“ и „Бој на Косову“.

Позоришни рецензор који је с почетка знао само за хвалу, дивљење и слављење глумаца, временом се хлади, и почиње да ставља примедбе на игру, а нарочито на сама дела. Тако говорећи ускоро опет о представи „Бој на Косову“ дописник „Видовдана“ вели: „...Уопште, изузевши Негоду Бранковића. Обилаћа, а у неколико и Лазара, мимика је врло слабо развијена била а и декламација нас је мало задовољила“.

Колико је позориште онда утицало на омладину, како се играло, па чак и како су се писали комади, видећемо најбоље из овог драгоценог писма једног од тадањих одушевљених омладинаца, а доцније плодног књижевника и државника (Др. Владана Ђорђевића).

После описивања његовог суделовања у овој ђачкој позоришној дружини, он вели да му је „велика пивара“, у којој је давала представе поменута дилетантска дружина „био идеал свакога позоришта“. — „Ја данас,“ вели он, „немам ни пола онога решења за бечки бургеатор или за Молијеров дом у Паризу, који сам имао спрам оног позоришта, на коме играху покојни Прапорчетовић, Пунче бивши кмет београдски, Димитрије Јоксић, Панта Бесарић, Карамарковић и други. Ми смо то позориште толико обожавали, да смо, не имајући два гроша сваки дан да платимо за улазак на стојање у галерији, прибегли једном врло очајном средству. Милош Андрејевић био је најбољи цртач међу нама. Он нам је дакле цртао улазнице, а те су биле тако вешта имитација правих улазница да нас ни једног нису ухватили. На тој галерији догодило се за мене нешто врло важно. Ја постадох списатељ. Не знам какав су комад играли, али кад се свршило, ја сам дуго, дуго, по дивној летњој месечини ходао, размишљајући, зашто не бих могао и ја тако нешто написати? За пакост сутра дан професор историје говорио је о жупанима и о судбини жупана Петра Гојниковића, која ми се одмах учинила драматична. Од школе до куће мој је план за једну драму био готов, у вече сам већ почео писати, и за три дана била је готова драма у пет чина „Петар Гојниковић“.

Тако порастасмо и до „истинског“ позоришта. Примисе нас у своје коло људи, који су давали представе у великој пивари, па мене и Стојана Новаковића примисе чак и у књижевни одбор. Моје радости! Сад нисам више морао да играм женске улоге, на које сам страшно мрзео. Сад сам играо прве љубазнике, војводу Ивицу, Милорада у „Стефану Дечанском“, харамбашиног брата у Стеријиним „Хајдуцима“, Станишу у Новаковићевим „Црногорцима“, Љубоја у „Љубоју жупану из Приштине“, и т. д.“

Али тек што је позоришни живот у ондашњем Београду, почео понова да се правилно развија, глумци да се старају о пажљивој обради улога, публика да се навикава на редовно посећивање, долази знаменити 17 мај 1862 год., када почиње да се мути политичка атмосфера у Београду, и да се ватежу односи између Срба и Турака“.

Свакидањи односи између Срба и Турака на Стамбол-Капији, затварање Стамбол-Капије, сваки даном све жешћи сукоби на Дорћолу и на Чукурчесми, где се и крв просула — сви ови и дотле чести догађаји, али сада

учестанији и нервознији, но икада пре тога, предсказиваху ону несрећу, која је Београд имала постићи бомбардовањем.

У веома загушљивој, готово ратничкој атмосфери одржана је 28 маја (пет дана доцније, 3 јуна, било је пушкарање, а 5 јуна бомбардовање Београда) представа „Смрт Стефана Дечанског“. Ова представа није задовољила публику, али биће пре да је нервоза и неизвесност публике од онога што се осећало да ће се ускоро догодити, била прави узрок томе и сувише наглом незадовољству по рђавој игри глумца. Ово је била последња представа првог периода рада у „Великој пивари“.

За два три дана цео Београд био је изменио свој изглед. То није била више она дремљива паланка са обесним Турцима и покорним Србима. Варош је добила изглед ратничког логора. Цео мушки свет пође на барикаде. Нормални послови престадоше, школе бише распуштене на неодређено време.

Све је то тако трајало до 26 јуна, када је дана кнез Михаило потписао чувени акт којим своју цивил-листу уступа за јавне потребе. Тог истог дана давала је своју прву представу хрватска позоришна трупа, која је и ако је варош још увек била на домаку турских топова, била дошла из Загреба да својим представама „очеличи дух бораца“. Тога дана давана је „Мејрима“ или „Ослобођење Бошњача“ од Матије Бана. Мејриму је играла гђа Аделхајмовица (под овим псеудонимом играла је Вељковићка, тада чувена загребачка уметница), а Рола, оца Живановог, чувени Мандровић. Успех је овога комада био огроман, и ова трупа, која је у први мах мислила да да само једну представу, задржи се дуже времена. Давали су даље „Николу Зринског“ или „Пад Сигета“. У овом комаду поред Мандровића одликовао се и Веселковић (под овим псеудонимом играо је Јосиф Фрајденрајх, писац и данас популарних „Граничара“). Сутра дан је „Видовдан“ објавио ове редове: „Симпатије које се показују хрватском друштву, јесу симпатије за Хрватску“.

Интересантна је и херојска закуска, коју је 13 августа, чета лицејаца (великошколаца) приредила овој трупи на својој барикади, на непуних пет стотина метара од турских топова.

После недељу дана загребачка трупа отпутовала је из Београда. А наша трупа са осталим Београђанима остало је на барикадама, до 24 септембра, када је Цариградска конференција 4 септембра изравнала сукоб између Срба и Турака.

Одмах после бомбардовања Београда 1863 године, глумци су наставили рад у „Великој Пивари“, јер политичке прилике биле су се разбистриле и живот у Београду узео је нормалан ток.

24 фебруара 1863 приказан је први пут нов комад „Сиротица из Новог Сада“ драма

у три дела, коју је превео и прерадио Никола Ђурковић. Други нов комад био је „Два ортака“ или „Прав највише страда“ шаљива игра у три дела, затим трећа „Дармар“ шаљива игра од Коцебуа, коју је превео Паја Поповић потпоручник“. Тога вечера појавила се на београдској позорници први пут гђа Јулка Степићева (данас најстарија пензионерка београдског Народног Позоришта гђа Јулка Јовановић, удова чувеног глумца Тоше Јовановића). Забележено је још и ово, да је тога вечера била „у театру Њезина Светлост Кнегиња Црногорска госпођа Даринка у нашем народном оделу“.

Позориште код „Велике Пиваре“

После кратког периода, поново је дошао за члана Адам Мандровић из Загреба и први пут играо у делу „Добра жена“ или „Трипљен спасен“, драми у три дела израђеној по Голдонију од Владана Ђорђевића. На Цвети 26 марта представљени су „Црногорци“ први пут, дело које је написао Стојан Новаковић, али га није никада штампао. Приликом ове представе догодила се у позоришту, по причању г. Владана Ђорђевића, она анегдота која је доцније много препричавана. Да је понови-мо и овде, како ју је г. Вл. Ђорђевић причао, а г. Илија Станојевић забележио:

Неки Црногорац стајао је у партеру испод галерије. Док се драма развијала, био је миран, али је поступно све више прелазно у занос и идузију, тако да је у оном тренутку, кад се на позорници развила битка, сасвим заборавио да је у позоришту и викнуо: „Божа ми вера, не може се то само гледати!“ Почне прескакати редове столица, на којима је публика седела, у намери да скочи на позорницу. У том тренутку падне завеса, те се наш Црногорац поврати из свог заноса.

Кнез Михаило је заиста волео позориште и ценио своје глумце. О томе имамо доказа у овој занимљивој анегдоти коју су нам сачували Милош Цветић и Адам Мандровић. Једне вечери приказивао се „Дон Карлос“ од Ф. Шилера. Не зна се у чијем је преводу био, али без сумње да је био од површног Немца и неуког преводиоца.

Да би био потпунији и јаснији, он је развукао комад и сигурно додао још трећину свога текста, тако да је представа почела у 8 у вече а свршила се у 4 ујутру. Кад се свршио трећи чин, било је тачно два сахата по ноћи. Књаз је јуначки издржао три чина. А кад је чуо лупу на позорници и кад је требало сачекати почетак четвртог чина, он отпосла свога ађутанта на позорницу да га извине код господe „актера“ што мора да напусти салу, јер сутра изјутра у 8 сати има важну министарску седницу.

Тако се Књаз ратосиља и Шилера и актера.

У „Великој Пивари“ давале су представе још неколико година, али са већим или мањим паузама. Обично су разлози паузама била гостовања по унутрашњости мале Србије (Шабач, Смедерево или чак и Панчево), а неки пут недовољно интересовање за позориште, које се после извесног времена поново обнављало и „подгревало“.

У бурним временима почетком шесетих година започет је рад позоришта у „Великој Пивари“, тој старој и данас неугледној згради

(Наставиће се)

у дну парка Министарства Финансија, која је до недавно била магацин Официрске Задруге, а једно време и „Аукциони Завод“. Сада изгледа да је празна и готово склона паду. Неће проћи много и уместо ње подизаће се гордо какав државни „облакодер“, каквих већ има више око ње.

За сада она стоји као неми и остарели сведок не само љубави према уметности и позоришту оздашњих Београђана у антеријама и под фесовима, већ и љубави према држави, слободи и тежњи ка вишем, културном животу.

Исправка. — У прошлом броју „О. Н.“ при прелому чланка „Београдско Позориште у прошлости“, изостала су два сложена реда, на самом крају другог ступца на стр. 48. Тако последња реченица на тој страни треба да гласи:

Трупа Атанасија Николића, састављена од дилетаната, давала је непрестано представе; последња им је била представа 25 фебруара 1842 трагедија „Владислав“, јер је ..... остало је објављено на следећој страни 48.

Молимо да читаоци ово приме к знању.

Душан Прица, учитељ

Реформа бечког школства и улога бечке општине при тој реформи

Иницијативом Извршног Одбора Учитељ. Југослов. Удружења, а по одобрењу Господина Министра Просвете, посетило је 30 југословенских учитеља-ица Беч, да разгледају педагошке и школске реформе и, у колико одговарају нашим приликама, да те идеје примењују и пропагирају у нашој отаџбини.

Али, пре но што пређемо на суштину ствари, на изношење реформи бечког новог школства, потребно је да истакнемо извесне типичности Беча и Бечлија, које су омогућиле и могле да омогуће такве реформе и које су привукле пажњу целог цивилизованог света.

Беч — са милион осам стотина хиљада становника — и, са фактички хиљадугодишњом културом, — учинио је после рата, у социјалном погледу уопште, у просветном напосе, толико, колико нико до сада. Разуме се, да је у том делу највећи удео имала бечка општина, нешто мањи: родитељска удружења, а најмањи држава.

Немогуће је бити у Бечу и интересовати се социјалним и просветним проблемима, а не чути име Ота Глекла, бившег *Unterlehrer*-а, отпуштеног после петогодишње службе, који се после тога посвећује политици, тако, да је већ двадесет и три године народни посланик. Одмах после рата био је министар просвете, а од тада, па све до данас, председник је школског савета бечке општине. Школски савет је најважнија бечка просветна установа и има под својом управом четрнаест хиљада учитеља. Затим, ваља знати за име Карла Сајца, садашњег председника бечке општине и народног посланика, такође бившег учитеља, отпуштеног пред више од двадесет година. Треће име које се мора памтити јесте Хуго Брајтнер, — славни финансијер бечке општине, — и најпосле Др. Јулије Тандлер, шеф отсека за социјалну политику бечке општине.

Главни обележје њихове акције, што ће рећи и акције бечке општине, јесте заштита детета, заштита мајке и заштита економски слабог.

Већ другог дана живота дете добија диплому бечке општине, у којој она на диван начин манифестује радост, што у списак својих грађана може убележити име једног новог грађанина. Мајка, већ у четвртм месецу трудноће, потпада под специјалну пажњу и, на безброј начина, чини се све да се природни процес изврши са што мање потреса по њу и са што више изгледа на повољан развитак новорођенчета. У заштитивању економски слабог елемента учињено је, за ово десет година толико, да изгледа, као да је то нека визија, а не сушта стварност. Довољно је да истакнемо само то, да је бечка општина подигла око четрдесет хиљада станова и

сместила у њих око две стотине хиљада својих грађана.

Све што је потребно за снабдевање школских зграда и школске деце даје општина. Школска деца су општа својина и терети су пропорционално разрезани на све грађане, без обзира да ли имају или немају деце у школи. Велики број дворова и двораца из минулог доба феудализма и аутократије, хиперлукузно удешених, са пространим и савршено естетским и хигијенским парковима, данас су претворени у смешташта сиромашне деце. А на свакој згради која је намењена деци, бечка општина поставила је таблу на којој су урезане ове речи:

„Wer Kindern Paläste baut
Reisst Kerkermauern nieder“.

(Ко подиже зграде за децу тај руши зидове тамница.)

„Светлост, ваздух и хлеб“, то је оно што је Беч не само хтео да да, но оно што је Беч дао својој деци, и зато се кроз његове улице данас оре поклици: „Живела нова школа“.

Организација бечког школства. Највиша просветна власт и за Беч и за целу Аустрију јест Министарство Просвете. Свака покрајина, а и град Беч има своју широку просветну аутономију. Закони и наредбе које издаје Министарство Просвете имају само општи, контурни карактер, које онда остала просветна тела разрађују и примењују према својим специјалним приликама. Тако је, за град Беч, у ствари највише просветно тело *Stadtschulrath für die Gemeinde Wien* (Градски школски савет бечке општине). Тај се школски савет састоји из 120 чланова од којих су две трећине учитељи. Два су председника: један, скоро номиналан, — то је председник општине, — а други, стварни председник један од општинских одборника, а тај је, у овом времену, Ото Глекл. Осим тога постоје квартални школски одбори, наставничка већа, управитељ школе (основне: *Oberlehrer*, грађанске: *Director*) и родитељско удружење. Школу и сву школску децу снабдева општина уз помоћ родитељских и разних хуманих удружења. Квартални школски одбори, наставничка већа, управитељи школа имају идентичну дужност како је то предвиђено за таква тела по нашем школском законодавству. Разлика је само та, што наставничка већа одређују програм рада за недељу дана унапред.

Родитељска удружења играју нарочито важну улогу. Чланови удружења су, поред учитеља и осталих просветних фактора, и сви ђачки родитељи. Хиљаду две стотине ђачких родитеља врше разне функције у родитељским удруже-

њима. Она су најважнији фактор у промицању школства и школских реформи и имају троструки значај: психолошки, социјални и правни. Помоћу њих су дом и школа нераздвојна целина; родитељи заволе школу а преко школе и наставнике — то, онег, доводи до тога, да родитељска удружења помажу школу материјално. Поред општине, родитељска удружења су главни фактори у снабдевању школа, у старању о деци и у давању иницијативе школском савету, односно општини. Чланови родитељских удружења — претставници разних квартова, — обилазе све школе и на тај се начин ствара међу њима чедна амбиција, која се састоји у томе, што сваки функционер настојава, да школа његовог кварта буде што боље снабдевена.

Беч, поратни Беч, нема много школских зграда. Нове су зграде подигнуте у кругу општинских станова. И те су савршене. Поред њих се налазе паркови, игралишта и купатила — све то и са уметничке и са техничке стране ванредно. Све остале су старе зграде. Општина није имала потребе да подиже нове, јер Беч има сада сто двадесет хиљада школске деце мање него за време рата и пре рата. Издржавање школа — заједно са децом — кошта бечку општину шесет и седам милиона шилинга годишње.

Врсте основних школа. Под основно школство спадају ове установе: обданишта, склоништа, забавишта, основне школе, грађанске школе, продужне школе, помоћне школе, затим школе за специјално усавршавање у неким занатима и вештинама, и школе за дефектну децу (глувонему, слепу, сакату и т. д.)

У обданишта долазе она деца чији су родитељи, нарочито мајка, болесни — или, где родитељи морају ићи на рад. У обдаништима добивају деца сву негу бесплатно. Поред онога што смо већ споменули о третирању мајке, морамо додати још ово: техника је ис-оришћена до крајњих граница да се олакша физички положај мајке и жене уопште. Ниједна радничка жена не мора да пере, суши и пегла одело — све се то врши помоћу технике — и врло брзо. На тај начин дата је мајци могућност да узима учешће у свима социјалним пословима, а понајпре, у васпитању деце...

Ми, група југословенских учитеља, посетили смо једно склониште: *Wilhelminenberg*, сада својина бечке општине, које има интересантну историју. На згради је напис: *"Kinderheim der Stadt Wien"*. Овај дворак подигао је надвојвода Салватор за своју нећакињу Вилхелмину, а откупио га је један бечки грађанин који га је, затим, поклонио општини. Овамо долазе она сиротна деца, без оца или без мајке, махом напуштена, која су већ прошла кроз извесна поправилишта и издржала потребни карантин. Више по теоретски, овде се деца спремају за практичан живот. Савршенство реда и чистоће. Завод је снабдевен

свим могућим техничким и уметничким сретствима. Све је бесплатно; — општина снабдева и завод и децу. О сваком се детету воде три листе, — три списка индивидуалних особина: један управитељ завода, други — наставници (теоретичар и мајстор практичар) и трећи — заводски лекар. На основу тих спискова врши се одабирање ученика за поједине професије.

Психолошка је основа овде, као и у другим просветним установама, *импресија*. Онај ред, она чистоћа, оно „све на свом месту“, онај фини начин опхођења са децом, утиче толико на децу, импресионира их, да инстинктивно осећају потребу да буду и пажљива и вредна.

Забавиште. Бечка школа је усвојила за своје забавиште компромисни систем: Фребл-Монтесори. Она су снабдевена безбројним очигледним сретствима, помоћу којих деца играјући се уче.

Метод у основним школама у Бечу. Методски принципи нове бечке школе су ови: *Arbeitsgemeinschaft* (радна заједница), *Gesamtunterricht* (укупна настава), *Gelegenheitsunterricht* (пригодна настава) и активност. У духу тих принципа ради се у свима установама, које потпадају под основно школство. Ручни рад (*Handarbeit*), као засебан предмет, провађа се у основној школи (*Grundschule* — прве четири године) само код девојчица. Оваквом наставом ствара се и нарочита психологија. За кратко време, у Бечу неће бити ни највишег државника, ни ма кога професора универзитета — као ни скромног радника, који не би могао са поносом да каже: „Ја сам прошао кроз школу рада; ја сам имао у руци и ренде, и длето, и чекић, — ја сам радник“. Колико је то важно за формирање једног благороднијег менталитета, за формирање једног менталитета у коме је принцип узајамно поштовање, уклањање класних разлика, бар до извесних сразмера, стварање једног новог друштва у коме су сви чланови прошли кроз исту школу живота и у коме сваки члан врши неку дужност — ни лезнатију ни важнију од другог — није потребно нарочито истицати. Стога оно узајамно поштовање, које у Бечу кулминира, води Бечлије право ка космополитизму.

Стечене претставе, екскурзијом или на који други начин, обрађују се у школи, и то спонтано, — деца су онај фактор који даје иницијативу за рад, а учитељ је само регулатор, који има за дужност да пази, да се ствар не распадне, развије и изгуби у ситуацијама. Томе наставном облику одговара и смештај клупа (у полулуку), безброј слика (међу којима су и дечји радови) извешаних по зидовима, — разни материјал (пластелин, боје, глатке) и др. Не сме се никад заборавити да се општина савршено брине о хигијени и исхрани деце.

Да се ти модерни принципи уопште могу применити, главна је заслуга бечке општине, која је ставила школама на расположење сва

могућа превозна сретства, многобројне музеје, угледна пољопривредна добра, специјалне додатке учитељима приликом целодневних екскурзија и т. д.

Стојећи на принципу да се сваком детету и душевно заосталом, да извесно знање и способност за живот, бечка општина основала је *домне школе* (Hilfsschule). У ту школу долазе она деца која тешко памте и тешко пазе, — нешто између полуформалног детета и кретена. Та деца, уместо да полазе четири године основну школу, она полазе осам година помоћну школу. И, што се у основној школи свршава за четири године, то се овде свршава за осам година. Пошто се са основном школом завршава школовање те деце, то је, у последње три године, заведена професионална настава за мушку и женску децу.

Мајстори нерадо примају на занат децу из помоћне школе, већ и ради тога што постоје главне школе (грађанске школе: Hauptschule) које дају велико знање и способност, и из тих школа одлазе на занат она деца, која не продужују школовање на вишој средњој школи. Али је социјална бечка општина нашла и томе злу лека: она даје новчану помоћ (око 40 динара месечно) оним мајсторима, који приме на занат децу из помоћне школе.

Грађанске или главне школе (Hauptschule). Назив: народна школа (Volksschule) ишчезао је и место њега уведен је назив: основна школа (Grundschule); исто тако, постепено се ликвидира са називом: грађанска школа, и место тога није: *главна школа* (Hauptschule). Разуме се да то са чисто педагошког значаја нема никаквог значаја, али има са политичког. Бечка општина кида са традицијом, и у том кидању иде дотле, да брише све оно, што потсећа на стари режим.

Главне школе посећују она деца која сврше основну школу. Она траје четири године, т. ј. од 10.—14. године. И у овим школама, као и у свима школама које потпадају под основно школство, придржавају се принципа радне школе (Arbeitschule). Савршене радионице са најразноврснијим справама за мушке и женске радове, најбољи су доказ, колико се цени ручни рад. Ту се виде пројекциони апарати, мноштво физикалних, хемијских и географских апарата, дивни узорци за плетарство, цвећарство, картонажу и безброј других ствари. Разуме се, да и ове школе снабдева општина у заједници са родитељским удружењима.

Занатске и продужне школе (Gewerbe und Fortbildungsschule). У ову школу долазе они, који су свршили главну школу и ступили у занате. *Принцип*: нова радна метода, школска заједница (Gemeinschaftsschule), импресија, практично и теоретско образовање, а негује се и наука. Практични радови врше се под надзором специјалисте мајстора, а за теоретску и научну спрему узимају се професори специјалисте. Свако,

поред таквог заната, мора да научи још неколико сродних заната. Објашњено нам је то тако да, када би наступила криза радова једне врсте, онда да се може радити који други посао. Овакве су две школе у Бечу, и сваку похађа од 1200—1500 ученика. У школи се учи петнаест разних заната. Све је бесплатно и сваки ученик кошта 230 шилинга. На издржавање тих школа плаћа трговачко занатска комора 55%, а општина 45%. У школи се ради само дању; једни до подне, други после подне, или ако је школа сваког дана, онда је целодневна настава. За оне који раде по цео дан, за њих је удешена врло лепа сала за ручавање и у њој се могу да хране сви, који неће да иду кући, уз врло умерену цену. Поред редовних заната, — тако звани — уметнички занати (Kunstprofessionen) — нарочито за девојке — и то траје још две године. Општина је прописала врло високе казне за оне који не би слали децу у њу. Ова је школа учинила то, да се бечки мајстори сматрају најбољим мајсторима на свету и с тога им је врло лако наћи запослење. Њу могу похађати и помоћници.

Опште напомене. Као што смо споменули, бечка општина учинила је све, да од деце створи умно и телесно здраве грађане, способне за достојно живљење, и способне да користе друштвеној заједници. Брига око деце почиње још у доба док је дете у мајчиној утроби: маса склоништа, хигијенских установа (зубне клинике, диспанзери за туберкулозне, малокрвне и за друге врсте болести), хигијенски станова, купатила, паркови, игралишта, ваздушне бање, скоро бесплатно снабдевање културном тековином (кино, позориште, радио), — бесплатно снабдевање деце са свима школским потребама — поред оног, специфично бечког менталитета, који се одликује финоћом и гипкошћу духа, па — заједница дома и школе — све те околности омогућиле су, да се у школама ради по оним методама и на онај начин који најбоље одговара психологији детета и стварности живота.

Беч има и десетак мањинских (чешких) школа, које су под државним надзором. Карактеристично је за те школе то, што им се *забрањује* учење државног (немачког) језика. Они кажу, ако је чешкој деци која живе у Бечу потребно знање немачког језика и ако желе да га уче, онда нека иду у њихове школе.

* * *

Резиме овог кратког приказа био би следећи:

А) Све оно што се види у бечкој школи није апсолутно ново, али

Б) Оно што се њој апсолутно мора признати јесте то:

1) успела је да све оно што се у другим земљама и за поједине гране педагошке науке показало као корисно и напредно, да је то не само у теорији прихватила но и у пракси реализовала;

2) и оно, што је бечка школа узела од других народа, она то није копирала, него је и томе дала колорит нечега свога специфичнога, или је, у најмању руку, створила компромис између онога што је донето и онога што је њено специфично;

3) нико на свету није, у тако релативно кратком времену, и под тако тешким условима,

учинио огромне замахе у социјалном погледу као бечка општина, као што нико није толико учинио за економски, правно и физички слабе као опет: бечка општина!

В) Просвешћени проблем је цео комплекс питања, нарочито, питања која су тако снажно и дубоко повезана са животом једне општине и спровођењем њене комуналне политике. И ако ми све то из разних разлога не можемо да акцентујемо, али је за то и могуће и нужно, да усвојимо оно, што можемо усвојити.

Никола Станаревић

Против просјачења

Београдска Општина од увек се старала о сиротињи и имала је нарочитог кмета који је руководио „сиротињским одељењем“. Али све то старање није имало неког нарочитог плана и система, него се радило од данас до сутра; првенствено су се помагали они, који закуцају на општинска врата, а није се никад имало смисла да пронађе: ко је најпотребнији и кога треба у првом реду и стално помоћи?

Мало јача акција сиротињског староца наступала је пред Божић, када је општина обично давала дрва својим сиромашним грађанима, а покатакд и нешто у готову, за набавку печенице и хлеба. Том приликом испољавало се најчешће партизанство које је у свима гранама општинске политике владало, јер се та помоћ пружала обично по гласачким списковима, а не по стварној потреби у даном тренутку.

Бив. потпредседник Београдске Општине г. д-р Коста Јовановић започео је своју каријеру као социјални политичар. Нико пре њега није био позванији да реши сиротињски проблем у престоници, па ипак ни он није допнео да се бави овим ситним питањем, кад су на дневном реду: регулациони план вароши, калдрмисање улица, Електрична Централа и т. д. Ипак сам очекивао — а то сам доспео чак једном и да му укратко изложим — да је крајње време да Општина, односно њен потпредседник, узме иницијативу да се сиротињско питање реши на један рационалан и модеран начин. Он је, наравно, обећао и на томе се свршило.

Садашње стање, у том погледу, више је него бедно. У Београд притиче сиротиња не само из околних села, него из свих крајева Србије и целе земље. Све оно, што не успе да се запосли, мора да тражи милостињу. Али је најгоре, што и професионални просјаци из целе Југославије долазе у престоницу, за време сезоне, да праве „послове“.

Пођите престоничким улицама, у које год доба дана и ноћи, па ћете на свима важнијим тачкама града, пред кафанам, на улазу у цркве, а нарочито пред гробљем, наћи једну масу просјака у свима годинама старости и оба пола. Сем тих сталних, има их који обилазе поједине крајеве, иду из куће у кућу и узнемиравају становнике по радњама, у канцеларијама, у приватним становима.

Просјачење је једна велика ругоба наше престонице. Међу тим просјацима од професије има таквих који узгред врше и крађе, преносе заразне болести, ометају саобраћај на улицама, шкоде угледу Београда. Вршећи анкету о овоме, мени је један члан кварта ре-

као, да он не би имао толико жандарма на расположењу, колико има просјака у Београду! Они су продрли свуда, вуку се средином Теразија, а у последње време једно дете за-помаже испод самог споменика Мештровићевог весника.

Ради прогона тих просјака, није довољна само државна и општинска власт. Потребно је да публика свесрдно помогне органе власти у вршењу ове дужности, а на првом месту треба апеловати на суграђане да нико не даје милостињу просјацима на улици. Тек у том случају, они би се повукли са својих места, јер посао више не би био уносан. Да би се то извело, треба створити лигу против просјачења и на тај начин онемогућити им тумарање по кућама и узнемиравање света на улици.

С друге стране, морамо се постарати да праву сиротињу заиста збринемо. Старе и немоћне упутити у азил; оне који су способни за рад упослити на који начин, а децу упутити у нарочите институције за заштиту малолетника. При том одабирању оних који одишта потребују помоћ, одвојити све оне који припадају другим општинама, па их њима и упутити.

По квартовима треба образовати нарочите одборе за старање о сиротињи. У те одборе узети представнике из сваке веће улице. То треба да буду пензионери, солиственици кућа и у првом реду апеловати на жене и девојке. Наше госпође даде су толико лепих примера социјалног старања о ближњима. Захваљујући њима створено је Материнско Удружење, Бачка Трпеза, и т. д. Зашто се не би наше даме заинтересовале и сиротињским питањем?

Не треба очекивати да у новинама изиђе апел, па да се тек онда помажу прави невољници. Ти одбори по квартовима морају имати тачне прегледе и спискове све праве сиротиње из свога кварта. Помоћ се има издавати само потребитим и увек преко једног члана сиротињског одбора из дотичне улице или бар из тога краја. Тиме се пружа највећа гаранција не само да ће се та помоћ поделити само онима, којима је одишта и потребна, него ће се контролисати и како се пружена средства употребљавају. Она треба да оду на подмиривање најпречих животних потреба: лечење, стан, исхрана, одело. Не може се допустити, да на рачун деце родитељи употребе добијану помоћ за алкохолна пића, дуван и др. Исто тако, било би неправдо, кад би деца имала за луксуз у одевању, поседивање био-

скопа и друга уживања, а родитељи њихови да падну на терет општине.

Све те моменте лакше може да проучи једна дама из одбора или један повереник сиринског одељења општинског, него општински чиновник. Делење помоћи, дакле, треба децентралисати и оставити приватној иницијативи, која има да прими на себе и главно старање за прикупљање прилога, било у готову, било у стварима. Приређивале би се и добротворне чајанке, представе, концерти итд. Кад се београдским улицама може сваке године да скупља за разна хумана и потриотска друштва, зашто се не би одредио и један сиротињски дан? Ја мислим да би се нашло у престоници најмање хиљаду лица, установа и привредних предузећа која би врло радо одвојила годишње по 1.000 динара само да буду поштеђена преко године разних скупљања прилога за сиротињу и свакодневног кукања за милостињу појединачно. Милосрђе треба да буде колективно. Нека се створи, на тај начин, један фонд од 1.000.000 динара који би послужио као основни капитал Београдске Општине за организовање борбе против просјачења.

Власници зграда који имају своје удружење такође би били позвани да сарађују у овој борби против једног социалног зла. Сва-

ки сопственик добио би једну таблу, уз плаћање једног годишњег улога, да је у његовој кући полицијски забрањено просјачење. Надзорник куће имао би дужност да свако лице које се ухвати, да долази ради милостиње, пријави власти. Све старе и немоћне упућивати у азил или у ту установу, која ће бити створена, назовимо је: Сиротињски Дом.

Овакво стање не може више да траје. Зло треба што пре лечити и то вишеструко: организовањем нарочитог друштва против просјачења; стварањем специјалних сиротињских одбора како у централни (код Општине), тако и у појединим квартовима; немилостиво гонити — уз припомоћ власти — све просјаче са београдских улица, из јавних локала, са гробља, из кућа. Ми се надамо да ће за ову акцију онајпре бити позвана Општина, али ако она опет пропусти да нешто у овом правцу учини, ми очекујемо да то учине представници појединих хуманих удружења и других установа, које су заинтересоване у овом питању. Најбоље би било да се, под општинским кровом, сазове што пре једна конференција на коју би били позвани представници свих заинтересованих удружења (хуманих и професионалних), па да се једном приступи решавању овог проблема на један модеран начин.

Д-р Светолик Стевановић

Из комуналне полупрошлости Београда

— Комунална схватања наших очева —

У првом броју Општинских Новина, од 6 јануара 1888 године, могу се наћи интересантне ствари о тадашњим комуналним схватањима. То су врло занимљиви детаљи који сугестивно наводе на размишљање и на временско упоређење. У уводнику тога броја, са насловом: „Из Општине“, и са поднасловом: „Границе вароши Београда“, саопштава се одобрење Г. Мин. Грађевина за поднети му „план“ варошких граница: „које сад у главном овако теку“.

У набрајању нових граничних и реонских објеката помињу се и места, имена и пунктови о којима данашње становништво већ ништа и не зна. О бившем „Тунелићу“ на западној међи Београда, па о некаквој „Барутани“, до које се стизало испод болнице за „сумануте“, да би се обухватио „Лауданов Шанац“, и пресекао крагујевачки друм код њиве Анимовића и Дојчиновића, те допрло на мокролушки пут до раскрснице са путањом која води Чубури.

Одавде је „граница“ водила путем до Каленића ливаде (читајмо гумна), искључујући ову ливаду, да би допрла до цариградског друма, пресецајући га код пута за ново гробље, па потом окрећући код раскрснице тежачке (читајмо ратарске) улице. Одатле се продужавало лесковачком и савијало испод старог јеврејског гробља, па преко цигларске до половине миријевске улице. Одавде се ишло, пресецањем вишњичке улице код „краљевих штала“, ка раскрсници болничке (читајмо видинске) улице, преко баштованица иза „Две Буне“, до шанца и Дунава.

Дакле, пре 40 година није се још ни сањало о садашњим предграђима Београда: Булбулдер, Стари Смедеревски Берам, Пашино Брдо, Душановац, Царева Ђуприја, Топчидерско Брдо, Чукарица и друга, која сада већ броје више становника него цео ондашњи Београд, а неке ондашње ливаде репрезентују сада пијаци: централна места читавих нових квартава. Тако, у ономе добу витешких нарави и јатаганских схватања, нико није ни помишљао, да ће са јужне стране тадашње варошке границе, само после 9 година, изићи Јатаган Мала, са око десет хиљада становника. Ондашње „путање“, раскрснице, шанчеви и баштованице имају сада већ и асфалтираних улица, и ко зна колико већ пута канализационих раскопавања.

После овога омеђавања, налази се други напис у поменутоме листу, као превод из Пештанског „Ла Ревуе де л' Ориент“, о индустријализацији Србије. По њему је г. Ђура Вајферт био још тада добио владину „повластицу“ за подизање фабрике хартије у Београду, а г. Ранко Гођевац „повластицу“ за израду мртвачких

сандука и других ливених израђевина.

Али, пошто се је тада и комунална штампа, као што видимо, бавила и француским преводима о индустријализацији, изгледа нам да у таквоме времену ни фабрикација хартије није могла бити довољно рентабилна, те је ваљда због тога и морало да се чека на фабрику г. Вапе, која је основана тек након 33 године.

Даље се у овоме преводу истиче ласкаво мишљење о великој иницијативи београђана са оснивањем одбора, чији је задатак израђивање предлога о водоводном систему у Београду, и да се његов пројект заснива на *рестаурацији старог римског водовода*. Једновременно се подвлачи притужба пештанске редакције на онамошње „инцинире“, који нису у стању да реше проблем пештанског снабдевања водом, која већ годинама десеткује тамошње становништво, због чега се иста редакција пита: *неби ли било добро да Пешта позове београдске инцинире у помоћ...*

Као трећи напис О. Н. налази се са гротескним словима овака објава:

„И ове године општина ће београдска продавати лед свој налазећи се на целом њеном земљишту и обалама савској и дунавској од кола 30 пара динарски.“

Сваки онај коме лед потребује дужан је претходно јавити се рачуноводству судском и таксу платити. Иначе, ко се ухвати, да кријумчарски лед носи, платиће четвороструку таксу у корист касе општинске“.

Интересантно је, и због тога важно овде напоменути, како општински финансијери онога доба констатују, приликом буџетске дебате, велику сељачку конкуренцију са својим довозом леда у варош: јер, кад је лед „са општинског земљишта“ био таксиран само 0.30 динара од кола, пошто су га онда сељаци могли продавати и притом конкурисати?

Ваљда да би се што јаче истакао чист декоративан значај ондашњих комуналних „О. Н.“ редакција је сву осталу површину листа испунила новелама, романима и књижевним огласима.

Тако је у првоме броју осме године излажења угледала света и прича једнога поморца о најисточнијем сибирском племену Гиљацима. Са доста приповедачког дара и са великом усрдношћу редакције, сервирана је читаоцима ових комуналних новина информација о биолошким, ловачким, иделопоклоничким и другим својствима онда још бескрајно далеких Гиљака. По тим информацијама Гиљаци су танких али живих удова и развијених прсију. Они имају по две куће — види се већ и по томе да у Београду

онда није било бескућника — од којих је летња саграђена на високом кољу, а зимска на земљи са озиданим заједничким креветима, испод којих су спроведени загрешни канали из пећи. Летње гаће праве Гиљаци од рибеље коже, а зимске бунде прорезују само тамо где протурају главу. Њехове летње капе су облигатно од брезове коре, а у њиховим рекама нашоле морске рибе ослепе, а својом многобројношћу отежавају саобраћај на рекама.

За овим написом долази Подлистак: „Грација“, новела из француског живота, са чиме је такође запремљен велики део новинског простора.

Тамо где су сврстани књижевни огласи истиче се нарочито један проспект „Бранича“, органа удружења јавних правозаступника у Србији, чија редакција обећава својим будућим претплатницима нове јуристичке расправе: о кодификацији црногорског грађанског права; о представничком систему и начелу сразмерне презентације мањине у народном представништву, а годишњем претплатнику, који положи 12 динара за 12 месечних свезака, од по три печата на табака најмање, да се послати бесплатно књигу: „узроци са којих су недовољна садања законска наређења о личној безбедности у Србији и предлози формулисаних одредаба, које треба о томе узаконити и у материјалном и у формалном праву“.

Уредништво овога часописа налазило се тада у Кастриотовој улици број 16...

После овога ређају се остали позиви на претплату: за „Коло“, „Стрељачки Лист“, па за њима огласи: „Теорија музике“, „Листићи“ и „Кобни бројеви“.

На крају листа сврстано је службено наређење о правилима за изношење ђубрета из дворишта, где се упозоравају грађани на забрану тога изношења *на сопственим колима*, већ да се то мора чинити само преко повлашћених ђубретара. Газдама кућа се наређује да сами скупљају таксу од кираџија, а не као до тада упућују саме ђубретаре кираџијама.

О БУЏЕТИРАЊУ

Буџетска физиономија пре 43 године није имала ничега пропорционалног и сличног са размерама садашњег буџета. Са циглих четири партије испоручивала се позитивна страна буџета; а., закупнина општинских добара; б., аренда и приходи од општинских права; в., приходи од калдрмије; г. ванредни приходи.

Општина је у 1888 години добила од закупа 32.117 динара, а у закупу је било: 4 општинске куће, 17 дућана, 16 плацева у вароши, 1 њива, 25 пијачних места за сталне продавце, 4 ледернице и 1 подрум. Тако је просечна годишња закупнина свакога од ових 68 објеката била тек по 475.— динара.

А то је таман толико, колико се сада плаћа *месечна* закупнина на крајњој периферији само за једну мајушну собицу са или без шупе. Сада је већа *МЕСЕЧНА* рента од једнога јединог модерног локала, него што је онда била укупна годишња рента од толиких општинских добара. На овом примеру види се сва неоцењива разлика ондашњег и садашњег имовинског Београда.

Још мање него од свих закупаца, добијала је општина од пијачарине, која је била овако распоређивана:

а., од пијаца	19.000 дин.;
б., од царинарнице	5.000 дин.;
в., од фијакерских места	4.000 дин.;
г., од лебара и земичкара	1.800 дин.;
д., од лончара	1.400 дин.
Свега 31.200 дин.	

У буџетскоме експозеу за 1889 годину, говорећи о тешкоћама прибирања ових буџетских прихода, каже се ово:

„Сироти продавци тешко плаћају „пијачарину“, па увек лутују општини и за минуле године“...

У претходној буџетској години било је предвиђено само 21 хиљада динара, а било је остварено 25.165 динара. Колико је та сума мала, може се схватити само кад се она упореди са бројем становника, којих је тада морало бити бар 40 хиљада у Београду. А то би значило само по 0.62 дин. од једнога становника годишње.

Код таксе на говеђе, овчије и козје месо констатовано је буџетско подбацивање за 11.233 динара. Ово је браниоц буџетског пројекта објашњавао *великом јефтином пернате живине*, што је јако конкурисало потрошњи говеђине, овчetine и козетине.

Укупни годишњи приход од укупнога кланичнога цубока био је 24.000 динара, а од пристаништа — „обаларине“ — само 860.— динара, или 2.077 динара више него што је било ло предвиђено. Овај пристанишни дефицит дошао је, по објашњењу референта, од тадашњих великих и дугих поплава на обалама...

Таксе на свињско месо дале су 18.077 динара, или 2.077 динара више него што је било предвиђено. Акцис, такса на пиће, био је уступљен механском еснафу, за 31.000 динара. Таксе за употребу ђубрета доносиле су само 200 динара годишње. Од мерине — „кантарије“ — добивено је 82.979 дин. или 12.979 дин. више него што је било предвиђено. Буџетски референт је инсистирао да у нови буџет уђе ова позиција са 70.000 динара, а несумљиви суфицит да се резервише као средство за *опште оснажење буџета*. Као што се види, то благотворно срество општег буџетског оснажења изражавало се у сумици од 12—13 хиљада динара, таман неколико пута

мање од најмање суме за коју сада одговара, рецимо, један општински инкасат.

Од свих београдских димњака износиле су општинске таксе само 3001 дин. годишње. Тамис таксе — од туцања кафе — дале су 3957 динара. Прикупљање овога прихода, каже референт, иде врло тешко, јер су тузачи врло сиромашни људи, због чега им се мора ова такса наплаћивати у ратама. — „Многи тузачи су се у прошлој години манули тога посла, због чега је се морало приступити смањивању већ разрезаних такса”. У нови пројекат је унето само 2.000 динара ове тамис аренде.

Кад се зна како је још и данас у Београду облигатна употреба црне кафе, онда је чудо да је са овом, иначе несавременом порезом, онда ишло тако тешко. Изгледа пре да је то била само једна последица отпора тузачког еснафа који је уживао монопол за туцање кафе, али који је, услед нагомиланости тузача, тешко се мирио са ма каквим пореским оптерећењем. То се даде наслућивати и по оној накнадној ревизији већ разрезаних такса.

„Псестарина”, како се тамо именувала такса за држање паса, дала је у претходној година један од највећих суфицита: читавих 600 од сто. Такса од износа ђубрета добијала се уступом на лицитацији за 4516 динара, ма да је у буџету било предвиђено само 2000 динара. Таксе за испражњавање ђубрилка и помијара реализоване су у 7000 дин., јер ју је касније општински одбор смањивао за 2000 динара у корист концесионара. Референт каже и овде као и код „псестарине” ово: „КАО НОВОУВЕДЕНИ он је добро дошао приход и у толикој мери”. Будући да општина ни тада није радила овај санитарски посао у својој режији, и будући да је тек у 1888 години овај „новоуведени” приход добивен, намеће се мисао о томе: како ли је све то изгледало до тада, кад је гола увиђавност самих становника одређивала чишћење оних примитивних јама и рупа!

Најинтересантнија је била такса за водоноше, која је у буџету одређена у износу од 14.000 дин., а реализована у току буџетске године само у износу 9.645 динара. Овај дефицит је, по тврђењу буџетског референта, дошао као последица умањења грађевинске делатности, а у главном због захватања воде изван општинске пумпе: јер, ова установа (пумпа на Сави) има за циљ да олакша и омогући захватање чисте и здраве воде, а не да општини доноси приходе”.

„Али, у прошлој години није за време поплаве пумпа радила, па су водоноше захватале где год су хтеле воду”.

Изгледа да су се ондашњи општински функционери надали новим поплавама и староме јогунству водоноша — који кришом захватају нездраву савску воду не хајући за општинску

пумпу, која, истина, такође лиферије савску воду — па су у нови буџет унели за ову позицију само 9. 645 динара.

„Калдрмија” је дала у тој години један суфицит од 12.312 динара, место предвиђених 68.000 динара што је у новом буџетском предлогу пропраћено оваквим коментаром: „Услед све већег промета увећавају се послови царинарнице, те калдрмија расте”. Ипак је тај прометни оптимизам одмерен у новом буџету са само 78.000 динара.

У ванредне приходе буџета сврстано је све следеће: Приходи од каменог мајдана, неизграђених плацева, продаје леда, траве у Сењаку и у општем гробљу, од чуварине сена у Сењаку, попаше на утринама, интереса на разне наплате, разних казна, канцелариске таксе, „приреза на варошке трошкове”, мртвачких кола, „балова и забава кафанских”, „приреза на сиротињу” (ваљда за сиротињу”), добровољних прилога за сиротињу и т. д.

Код партије ванредних прихода каже се за оне од неизграђених плацева ово:

„Неизграђени плачеви доносе како које године, како је кад навала: циркуса, панарама и томе подобних изигравања”.

У претходном буџету подбацио је приход ових неизграђених изигравања за 904. дин., од предвиђених 4000 дин., па је у нови буџет фиксирано само 3.000 динара. А за сељачку конкуренцију општинскоме леду предвиђен је и овога пута такав исход, па је одређено буџетско примање само од 1000 динара, у место раније остварених 2001 динар.

За приходе од балова и забава каже референт ово:

„Но општинска самоуправа учиниће да општина вуче и на овоме праведно већи приход, који само њеној сирочади припада, а данас га међутим прибира Управа (ваљда Управа вароши Београда), па га и распоређује по своме нахођењу на друге али и мање прече циљеве”.

Прирез за сиротињу реализован је био свега у 550, од предвиђених 700 динара. Добровољни прилози за сиротињу дали су само 880, уместо предвиђених 1600 динара.

За постигнуће овога она се служила трошким средствима: везивала весело са тужним, добровољност са невољним и социјалну хуманост са пореским формалностима. Тако се на једној страни, око збирања срестава за помагање ондашње сиротиње, сводило ово социјално старање на изворе од забављања, а са друге стране демонстрирало читавим својим само-

управним правом противу туђег ортаковања код тих прихода!..

Ако су нам раније поменута закупна општинска имања показала својом ништавном рентом огромну разлику између ондашњег и садашњег Београда, у свету ренте и имовинства, онда нам овај случај са помагањем сиротиње показује још фрапантнију разлику између онога и садашњег броја сиротиње у Београду.

Мртвачка кола дала су буџету 3750, или мање 250 динара но што је било предвиђено. Референт је то пропратио овим објашњењем:

„...Но пало би знатно више преко позициј-

ске суме да општина није прекидала издавање својих кола за време док су била на оправци. Свакако општина мора држати још једна резервна мртвачка кола”.

Варошки порез дао је суфицит од 36.700 динара од предвиђене суме, а за нови буџет разрезано је ове порезе 140.000 динара.

Још интересантније је упоређивање овога буџета прихода са буџетским партијама расхода, и укупно његово разматрање у односу на данашње буџете општине београдске.

(Наставиће се)

ЈАВНА ГОВОРНИЦА „ОПШТИНСКИХ НОВИНА“:

Живојин Ј. Живковић, кобасичар.

За што јачу санитарску и тржишну контролу

Под рубриком „Јавна говорница“, „Општинске Новине“ ће од сада као орган Општине Града Београда пуштати све написе, критике и питања из редова грађанства, која се по својој садржини буду односила на комунално-социјалне проблеме наше престонице, а својим тоном имала карактер апсолутне непристрасности и објективне начелности.

Са „Општинским Новинама“ у новој редакцији и опреми задовољена је једна осетна потреба за часописом који би се бавио искључиво комуналним питањима београдске општине као што је Београдска. Бележећи са задовољством ову журналистичку тековину, нисам ништа мање био пријатно изненађен, када сам у броју од 1. новембра ове године прочитао чланак г. Влад. Миленковића, уредника Трг. Гласника, о фалсификовању животних намирница у Београду. Публицитет оваквог једног чланка у службеном органу Општине града Београда само је доказ више готовости и добре воље садашње Општинске Управе и њених органа, да се многа питања од животне важности расправе уз публицитет најпуније сарадње. Користећи тај неизречени позив, слободан сам и сам, као један од прерађивача животних намирница, рећи коју реч више о контроли над животним намирницама у вези са производима искључиво меса-рско-кобасичарске бранше. У толико пре што су прерађевине ове врсте за један велики број грађана престонице постале, поред хлеба, готово најглавнијим артиклом исхране...

Мало чудно звуче ове речи. За многе чак и парадоксално. Зар месо, које је не баш тако јефтино из многих и многих узрока, о којима није овде место расправљати, да буде, поред хлеба предметом главне и мал те не искључивом исхраном великог броја Београђана?

— Не, не, то није тачно. Таком чему се не може веровати само на голу реч. То треба и доказати! — рећи ће ми многи читалац ових мојих редова.

— Сасвим тачно! одговориће мо им ми, меса-рско-кобасичари. Јер овде по среди, и када је о томе реч, није у питању само месо у његовом сировом стању, већ и меса-рско-кобасичарске прерађевине, које у промету све више добијају ширину размера, како је давно и давно одомашено у великим варошима запада.

Логично је да се после овакве једне категоричке изјаве, следеће питање само собом поставља: па лепо, кад се тако што тврди, онда

где леже узроци за такву једну појаву?... Ништа лакше него објаснити и разумети:

Београд је као престоница не баш тако мале државе, са својим топографским положајем чвора на раскрсници међународних сувоземних водених путева, већ одавно закорачио у Заједницу Европских многољудних градова. Уз то Београд је по природи пословна варош са претежним обележјем чиновничко-радничког живота. Најзад живот после рата несразмерно је поскупио према приходима чиновничко-радничких породица, и та се реперкусија осећа врло видно на броју чланова из једне породице запослених пре и после рата. С тога, да би се колико толико постигао ниво удобности предратног живота, многа је чиновничка и радничка породица у Београду нагнана да упосли на рад поред оца... и мајку, а не баш тако ретко и сву чељад дораслу да ма колико привреди. Разуме се да је код таквог стања ствари из основе измењен и начин исхране код тих и таквих породица. У место да се сви чланови такве једне породице окупе за трпезом и око чиније са топлотом чорбом, они су или бар већина од њих хтели нехтели принуђени тражити да се на какав други начин помогну за ручак, те тако или морају ићи у „народне кујне“ или потражити што за јело код меса-рско-кобасичарских радњи...

Остављајући самим читаоцима да просуде, која је храна снажнија, здравија и јефтинија, ми неможемо ћутке прећи а да не укажемо на један завидан број најмодерније уређених меса-рско-кобасичарских радњи и предузећа, на чије се инсталације утрошило по триста, четири стотине, па и више од пет стотина хиљада динара.

Треба само курјозма ради отићи у те и такве радње и радионице, па тек онда видети и разумети зашто такве радње и радионице отимају све више маха на Београдском тржишту. Треба видети чистоту у којој се обављају послови у таквим радионицама, па разумети зашто те радње и њихови шефови траже најпунију санитарску контролу прво за њих па онда и за све остале прерађиваче и произвођаче животних намирница...

Да, здрава и снажна, а уз то ако је и јефтина храна, омогућиће многим да истрају у своме уморном раду. Али, питање је, јесу ли сви производи ове или сличне врсте заиста такви да им се без бојазни по живот може поклонити куповна вера? Искрено да речемо — нису. Кад то кажемо наша намера није да ма кога тужимо. Далеко смо и од помисли такве. Али, полазећи од онога, да је истина преча од свега и свакога, ваља и у овој прилици бити поштен те исти-

ну рећи, па коме било право — право, а коме не, нека му тако и буде, јер се није лако шалити са туђим животом. Уосталом, ми смо месари и кобасичари принуђени бранити се, бранити нашу професионалну част, а преко ове и живот садашњих и будућих наших потрошача, који ће најзад увидети да је најбоље вазда и најјевтиније...

Ми морамо, лојално поступајући, да подигнемо глас оптужбе против оних повремених трговаца и продаваца „домаћих“ кобасица и осталих кобасичарских израђевина, који се са стране доносе и чије се порекло незна. Јест, јест, слободни смо овако јавно запитати, и у тренутку када се о тифусу у Београду на дугачко и на широко расправља, чиме ће ти повремени продајци доказати, да односне израђевине нису од зараженог или угинулог брва? И ко може и чиме гарантовати, да се уверење у питању односи баш на робу која је изложена продаји на тезгама, или је у место ове потурена истоветна роба од каквог угинулог и зараженог брва? Јест, ми би желели одговор на овако постављено питање, па ма са чије стране дошао!

Ну, ми нисмо по овом питању казали и на-

шу главну и задњу реч.. Ми друге изводимо на оптуженичку клупу, а о себи би, бар тако изгледа, хтели и да се не говори. Не, то нам није у природи. Ми истим аршином хоћемо да меримо и себи и другима. Зато са правом постављамо и ово питање: Нема ли и између нас месара и кобасичара таквих лица, која на све могуће начине покушавају да избегну санитарску и пијачну контролу органа Општине Београдске?! Зар је један који уместо да коље на кланици, као што без мало сви радимо, коље по двориштима, по разним ћумезима и по козарима периферијским? Неће ли ти и такви послужити као пример за подражавање осталим грађанима, који ће то исто чинити, те разуђено месо, често и од нездрава брва, продавати по малама и периферији? Све то постоји, и против свега тога треба се борити у интересу здравља београдских грађана и на корист нашег поштено заслуженог просперитета. Зато, ми месари и кобасичари, и поздрављамо публицитет чланка г. Миленковића у „Општинским Новинама“ и зато се свесрдно стављамо на расположење Београдској Општинској Управи ради гоњења за фалсификаторима животних намирница.

Комуналне занимљивости

Швајцарска изложба станова.

Следеће ће године у Балу бити приређена изложба станова. Ту ће бити изложене читаве зграде, а биће приказана и читава унутрашња адаптација куће.

Пројектира се чак, да се изгради читава настанбена колонија. За остварење овога пројекта биће ангажовани најистакнутији швајцарски архитекти.

Анкета о раду деце у школској доби у Немачкој.

Берлинска општина провела је анкету о раду деце у дошколској доби. Ова је анкета установила, да је 1928. г. 7.895 деце испод седам година вршило помоћни занат.

Насупрот закона, 394 деце радили су за плату рано у јутро до отварања школе; 693 деце радила су четири сата дневно; 119 деце преко шест сати; 1.153 деце нису имали недељног починка. Санитетске последице овакова стања ствари су веома тешке. Лекарски преглед ових малих робова рада показао је, да је 1.347 деце тешко настрадало услед овог прераног рада.

Услед ове констатације берлинска је општина предузела најенергичније мере, да се строго примењује закон о заштити деце, те да се казне сви они, који употребљују дечију радну снагу.

Нове публикациије.

Град Манхајм угледајући се на друге, а нарочито талијанске велике градове, почео је издавати службену ревију, која носи наслов: „Живи Град“ — Ди Лебендиге Штат.

Ревиија излази два пута месечно, а циљ јој је, да привуче пажњу публике свога грађанства на различите проблеме, који стоје у вези савеликом и разноликом активности великог града.

Први број ове ревије третира питања циркулације, конструкције, администрације, економије града, као и питање уметности и науке.

Други број третира питање публициитета,

а осим тога садржи мноштво илустрација, које се односе на подизање модерних зграда и модерних хотела.

Под рубриком: „Информације“ ревија регистrira актуелне догађаје, који су се одиграли у Манхајму.

Редакцију ове интересантне ревије води познати новинар Д-р Е. Струбинг.

Велика социјална акција малог француског града Сиреси.

Енергични рад председника и одбора града Сиреси допринео је, да је у овом граду, који броји тек око 23.000 становника, створен цео низ установа, које су од највећег значаја за читав живот града.

У циљу подизања наставе и народне просвете израђен је читав програм, који обухвата: школе за мајке, основну наставу, професионалну и вишу наставу, ваншколску наставу: интелектуалну, физичку и уметничку обуку. Данас у Сиресу има дванаест разреда за мајке, велики број осталих школа, које допринашају општој народној просвети, а исто је тако и акција социјалне заштите уздигнута на највећи степен.

Кућа без прозора у Сједињеним Државама.

Наскоро ће се у Њујорку појавити „небодери“, чија ће висина износити преко 600 метара, но без прозора.

Атмосфера ће се у овим зазиданим зградама механички регулирати и чистити. Сматра се да ће бити здравија него атмосфера на улици, која је окужена услед велике количине дима и прашине. У зграде ће се увести озон, који ће елиминирати сваки непријатни мирис, а осим тога ће се синтетично увести мирис мора и борове шуме.

Конструкција ће ових зграда бити знатно јефтинија, а и грејање лакше, будући прозори проузрокују велики губитак на топлоти. Становници ће ових зграда бити поштеђени од сваке буке. Сунчане ултравиолетне зраке замениће тубе с ултравиолетним зракама.

СЛУЖБЕНИ ДЕО:**Рад Општинског Одбора****ЗАПИСНИК**

Тридесет и четврте — Друге Редовне Седнице Одбора Општине Београдске, одржане 16. новембра 1929. год. у 5 часова по подне.

Председавали: Потпредседник г. Д-р Милослав Стојадиновић и Председник г. Милош Савчић.

Деловођа г. Божидар Павловић.

Од одборника били су г.г.: Васа Лазаревић, Душ. Ђ. Миличевић, Јован Дравић, Т. Панић, Триф. Јовановић, А. Фирт, Ранко Живковић, Влад. К. Петровић, инж. Милић М. Сокић, Мих. Л. Ђурић, Д-р Љ. Стојановић, Д-р Лазар Генчић, Драг. К. Милошевић, инж. К. Букавац, Ђура Бајаловић, Негослав Илић, Б. Ј. Антонијевић, Т. Здравковић, Дим. Г. Станчуловић, Таса Максимовић, Свет. Гођевац, Д-р Страш. Љ. Милетић, Д-р Драг. Аранђеловић, М. М. Стојановић, Шемајо де Мајо, Д-р Драг. Ђ. Новаковић, Р. Ј. Јовановић и Јеврем Јеша Ј. Поповић.

1.

Потпредседник г. Д-р Стојадиновић отварајући седницу објашњава на који је начин дошло до овако хитног сазива одбора. На дневном је реду питање трошаринске тарифе, које због своје велике важности по општинске финансије, а нарочито и због доношења новог буџета мора бити убрзо решено. На прошлој одборској седници изабрана је једна комисија одборника за проучавање те тарифе. Комисија се састала 15 новембра и саслушала је експозе г. Миливоја Савића, начелника Министарства Трговине и Индустрије, који је комисији потанко изложио на којим је принципима израђена нова трошаринска тарифа. Комисија, пошто је саслушала тај експозе и објашњења претседника г. Савчића и потпредседника г. Стојадиновића, и поред овлашћења датог јој на седници од 14 новембра од стране одбора, да питање трошаринске тарифе сама са Судом реши, била је мишљења, да цело питање тарифе треба вратити одбору да се и он упозна са принципима на којима је она израђена. Са тог разлога комисија је предложила да се хитно сазове седница одбора. Суд је прихватио овај предлог комисије, једно због хитности овога питања, а друго и с разлога што нема ништа против тога да се и пленум Општинског Одбора упозна са тим принципима. Излазећи данас пред Одбор са овим питањем Суд се нада да ће се и Одбор сложити са принципима на којима је рађена тарифа, као што се у начелу и комисија сложила с тим принципима. Пошто деловођа прочита експозе Суда по овом пи-

тању, експерт г. Савић даје своје објашњење, а после тога развиће се дискусија по овом питању.

Деловођа г. Божидар Павловић прочита експозе Суда АБр. 24901.

У дискусији по овом питању узели су учешћа:

Г. Јован Дравић, објашњава на који је начин дошло до сазива ове седнице. Комисија, чији је и он члан, није схватила да је она приликом избора на прошлој одборској седници, добила овлашћење да ово питање са Судом дефинитивно реши. Она није знала да је Одбор својом одлуком пренео то своје право на њу, због тога је комисија и предложила сазив ове седнице. Појмљива је и оправдана тежња Суда да се дискутује о принципима на којима је тарифа израђена, јер је ова ствар врло осетљива и за фискални интерес Општине било би врло опасно, када би ове ствари добиле пуни публицитет, јер би онда Општина могла бити оштећена са много милиона. Али Суд је требао да има поверење у четири до пет стручних људи из Одбора, да их упозна с тарифом и да чује њихове примедбе. Тачно је да треба фаворизирати трговину, индустрију и занате, али с друге стране изгледа врло тешко оптерећивати животне намирнице на рачун те индустрије. Требало би оптеретити и машине велике индустрије које често коштају читаве милионе а не ослобођавати их сасвим. Иста је ствар са угљем за гориво и са угљем за индустрију. Ако се Суд боји да нас упозна са ставовима тарифе који се односе на велику трговину где би могло бити злоупотреба, нека нас упозна са ставовима који се односе на животне намирнице.

Г. Васа Лазаревић, изјављује да је и пред великог поштовања које има према г. Савићу, изненађен да му Суд даје право да говори у Одбору, макар и као експерт. Требало је тражити претходно одобрење од Одбора за то.

Потпредседник г. Д-р Стојадиновић одговарајући на примедбу г. Лазаревића изјављује да је до сада постојала пракса, да се код израде закона саслушају и мишљења експерата о техничкој страни њиховој. Та пракса постојала је и у финансијском и законодавном одбору и постоји данас у Врховном Законодавном Савету. Г. Савић као дугогодиш-

њи стручњак пре и после рата има несумњиво највеће техничко познавање питања царинске и трошаринске тарифе, и Суд се ни у колико не сматра постигнутим што је израду ове тарифе поверио г. Савићу. Ни једна законска одредба не одузима Суду могућност да преко експерта да одбору објашњења која се одnose на техничку страну тарифе.

Г. Тихомир Панић ставља примедбу на овако хитан сазив седнице, где су по неки одборници били пробуђени у 11 часова у вече. Из експозеа који смо чули види се да су две до три фабрике а можда и једна кланица растерећене од свих општинских дажбина док се осталим грађанима терети набацују. И ако се то може бранити, мислим да ослобођене установе могу плаћати трошарину. Било би добро да се из комисије коју смо изабрали образује једна ужа комисија која би са начелником г. Савићем претресла све старе ставове тарифе и упоредила их са новим, па да се после изнесе пред одбор. Предлаже да та ужа комисија буде састављена од три члана.

Г. Танасије Здравковић не слаже се у начелу са поступком који је примљен у погледу тарифе. Познаје намере Суда за стварање олакшица трговини у Београду, али има начина који се косе са тим намерама. То је случај такозване мерине. Општина Београдска наплаћује мерине 200.— динара на један вагон, а тај вагон општински чиновник нити види, нити мери. У одбору има људи којима се може поверити цела Општина а не само трошарина. Слаже се са предлогом г. Панића да се изабере један ужи одбор да целу ову ствар проучи и претресе.

Г. Д-р Страшимир Милетић: на прошлој одборској седници Одбор је изабрао једну комисију која је требала да прими ту тарифу, али је она предложила да се са тим предлогом изађе пред Одбор. Требала је комисија да поднесе извештај одбору. Разумљив је поступак који постоји код државне трошарине као и тежња Општине да иде истим путем, да би се избегли велики губитци, који би могли настати због злоупотреба. Требало је да комисија изабере ужи одбор који би реферисао о ставовима нове тарифе, јер се из експозеа виде само општи принципи. Напомиње, да тарифом треба заштитити економски слабије грађане, а из експозеа се види да су најслабије заштићени потрошачи. Видимо извесна фаворизирања која раније нису постојала. Експозе говори о заштити заната и трговине, али се у томе не види да ли се односи на сировину или сирови материјал или за робу која долази у Београд као транзитна. Предлаже да један ужи одбор од двојице или тројице проучи то питање и одбор неће правити тешкоће да ту тарифу прими.

За овим је експерт г. Миливоје Савић дао детаљнија објашњења трошаринске тарифе.

Г. Негослав Илић: питање тарифе задире у интересе свију слојева нашега града и због тога је потребна пуна јавност. Постоји изговор да ће извесни спекуланти то искористити. То могу да искористе само крупни капиталисти и то је њихова незгодна карактеристика. Изјављује да је у принципу противан свију посредних пореза јер они погађају најниже класе. Тарифа је једнака за господу који имају стотине милиона динара прихода, као и за једног сиромашног радника. Могао би се пронаћи начин да се Општина издржава од силнога богатства и капитала који може да плаћа трошарину.

Г. Д-р Лазар Генчић одговара г. Страшмиру Милетићу на замерку што изабрана комисија није изашла пред одбор са извештајем. Пошто је ствар хитна, комисија је предложила сазив седнице. Не треба одговлачити ствари, јер су у питању велики општински интереси. Треба прихватити предлог г. Панића и да експерт г. Савић са ужом комисијом од три члана прегледа најважније ствари и изнесе ствар пред одбор.

Г. Душан Миличевић: често се пред нас излази са крупним предлозима и апелује на одбор да се ти предлози одмах приме, и ако се не зна зашто су ти предлози хитни. Такав начин сарађивања Суда са Одбором потпуно је неумесан јер се и ова ствар могла раније свршити па да се Одбор с њом упозна. Наш народ је вољан да држави и општини да све што им треба. Одбор треба да оцени по свом нахођењу да ли је подела терета правилно извршена. Неразумљиво је да се од одбора тражи да гласа за једну ствар коју не познаје довољно. Не слаже се са предлогом г. Панића већ тражи да цео одбор буде упознат са тарифом, иначе не може гласати за предлог.

Г. Шемајо де Мајо: позивање на поступак при изради државне царинске тарифе неумесан је, јер треба да протекну месеци да би један пројекат постао закон. За време тога дугог чекања поједини трговци би се могли користити, и зато је уведен хитан и кратак поступак, али царинска тарифа још стварно није постала закон. Данас се закони врло брзо доносе па и Општинска Управа има могућности да овај пројекат трошаринске тарифе врло брзо постане закон. Мисли да Суд треба да повуче свој предлог и да све иде својим током. Незгодно је примити нешто што се не познаје довољно.

За овим је експерт г. Савић дао накнадно обавештење.

Г. Тихомир Панић формулише свој предлог да у ужу комисију уђу три члана г.г.: Ми-

хаило Ђурић, Милан Стојановић и Танасије Здравковић. Ако се реши да у комисији буде пет чланова предложи још г.г. Душана Миличевића и Ђуру Бајаловића.

Г. Триша Јозановић прихвата предлог г. Панића и предлаже да се одреди да Суд са Одбором може мењати тарифу до 50% од вредности, а не само 20% као што је то сада одређење.

Г. Д-р Драг. Аранђеловић истиче да су овде по среди принципи по којима су Општински Суд и г. Савић израдили тарифу. Општина Београдска мора помоћу трошарине доћи до извесних прихода водећи рачуна о могућностима грађана. Тарифа је о томе водила рачуна и с тога се слаже с принципима. Не види због чега би одбор више веровао комисији од тројице чланова него Суду и г. Савићу. Треба веровати у социјалну правичност г. Савића, јер је он и као стручњак и као грађанин сигурно водио рачуна да помири оба интереса који ми заступамо: да Општина добије своје приходе а да грађани не буду преоптерећени. Иначе би се ствар отегла најмање петнаест дана и да за то време Општина може бити много оштећена. И ако се питање повери тројици чланова да га проуче не треба се варати да би то остала једна херметички затворена тајна. Оно што ми треба да знамо то је колика је разлика између онога што данас плаћа грађанство Београда на име трошарине и оног што се сада тражи. (Потпредседник г. Д-р Стојадиновић: разлика је око десет милиона). Тај терет није тако страшен. Кад грађанство тражи осветљење, кад рму, воду онда треба нешто више и да плаћа јер нисмо чаробници да можемо нешто створити ни из чега.

Г. Д-р Драгољуб Новаковић налази да се погрешило у начину како треба радити са одбором. Изабрана је комисија од петнаест

чланова за проучавање трошарине. Требало је да комисија поднесе свој извештај, али то она није учинила јер Суд није успео да је убеди. Говори се о тајности и упоређује се државна тарифа са општинском и каже се да је време кратко. Ми као представници грађана Београда треба да знамо каква трошаринска политика у Општини жели да се заведе. Изабрана комисија требала је да продискутује принципе, па ако нађе да су добри да их усвоји. Сад се предлаже избор тројице за преглед тарифе и то је најмање што Одбор тражи да би доказао да је и он учествовао у изради трошаринске тарифе.

По овом питању говорили су још г.г.: Д-р Стојадиновић, Д-р Драг. Аранђеловић, Милош Савчић, Д-р Новаковић, Душан Миличевић, Јован Дравић, Д-р Страшимир Милетић, Клементије Букавац, Д-р Лазар Генчић, па је затим на предлог Суда АБр. 24901 Одбор

РЕШИО:

Да се у начелу прими од Суда предложена нова трошаринска тарифа, с тим што се Суд овлашћује да издејствује што скорије одобрење и ступање у важност нове трошаринске тарифе.

Комисија од три одборника коју сачињавају г.г.: Д-р Драгољуб Новаковић, Милан Стојановић и Михаило Ђурић, прегледаће са Судом тарифу и на случај да та комисија констатује да је тарифа у складу са принципима са којима је Одбор упознат, Суд ће је предложити Господину Министру на одобрење. У противном тарифа ће се изнети поново пред Одбор са извештајем те комисије.

Седница је закључена у 8.30 часова у вече.

Претседник

Деловођа,

Божидар Павловић, с. р.

Београдске Општине,

Милош Савчић, с. р.

Стање Прихода

Б. Општине на дан 30. XI. 1929. са упоредним прегледом прихода од 1. I. до 30. XI. 1928. г.

1928.		1929.		П Р И Х О Д	Н А П Л А Ћ Е Н О			
Парг.	Поз.	Парг.	Поз.		Од 1/1—30/XI 1928.		Од 1/1—30/XI 1929.	
					Динара	п.	Динара	п.
I. Редован Приход								
А. Дажбине								
1. Пореза								
1.		1		а) Прирез				
	1		1	Од приреза 10% непоср. пореза и 2.—дин. од сваког пор. обвезника у Београд. Општини.	1,318.614	08	20.003	43
2.		2		б) Трошарина	46,113.024	69	43,903.685	41
Б) ТАКСЕ								
4.		3		1. По закону о таксама				
	1		1	Опште таксе (Т.Бр. 333—358)	1,216.778	55	918.232	10
	2		2	По грађ. спору (Т.Бр. 359—369)	16.177	—	24.482	50
	3		3	По крив. делу (Т.Бр. 370—372)	43.546	—	35.030	—
	4		4	Извршне таксе (Т.Бр. 373—378)	919.784	70	955.791	10
	5		5	Санит. таксе (Т.Бр. 379—381)	574.330	60	621.405	70
	6		6	Кланич. таксе:				
				а) говеђе аренде	1,621.734	48	1,535.070	75
				б) телеђе „	1,618.994	50	1,387.884	80
				в) свињске „	2,188.890	70	2,128.188	90
				г) ситни преживари	463.710	—	480.456	20
	7		7	Од изношења ђубрета и сметлишта из домова (Т.Бр. 383)	2,618.661	85	3,296.970	20
	8		8	Од чишћења улица (Т.Бр. 384)	2,474.692	45	3,357.094	75
	9		9	Грађевинске таксе (Т.Бр. 385—392)	690.525	90	849.039	60
10		10		За обезбеђење од пожара 10% од непоср. пореза на зграде (Т.Бр. 393)	99.820	—	—	—
11		11		За дозволу за вађење леда (Т.Бр. 395)	—	—	2.270	—
12		12		За запремање тротоара (Т.Бр. 396)	748.557	85	613.531	45
13		13		За запремање земљишта на трговима и др. местима (Т.Бр. 397)	7,487.406	55	7,851.679	10
14		14		За пристајање уз обалу пароброда и др. плов. објеката (Т.Бр. 398)	51.890	—	856.734	16
15		15		За одобрење продаје бозе, воћа и др. по улицама (Т.Бр. 399).	2.230	—	50	—
16		16		За држање лукс. кола и фијакера за личну употребу (Т.Бр. 400)	130.745	—	160.870	—
17		17		За држање аутомобила за личну употребу (Т.Бр. 401)	318.155	—	573.825	—
18		18		За дозволу стајања аутомобила и кола на одр. станицама (Т.Бр. 402)	195.039	—	188.990	58
20		20		За истицање и држање фирми (Т.Бр. 404)	273.375	—	2,105.700	—
21		21		За одобрење лепљења прив. несталних плаката и објава (Т.Бр. 405)	24.417	—	5.400	—
22		22		За дозволу држања паса у вароши (Т.Бр. 406)	47.868	—	82.500	—
Пренос:					23,827.330	13	28,031.196	89

1928.		1929.		П Р И Х О Д	Н А П Л А Ћ Е Н О			
Парт.	Поз.	Парт.	Поз.		Од 1/1—30/XI 1928.		Од 1/1—30/XI 1929.	
					Динара	п.	Динара	п.
				Пренос:	23,827.330	13	28,031.196	89
	23	23		За приређивање концерата, балова и др. (Т.Бр. 407)	2,398.979	44	2,120.743	21
	24	24		Такса за странце (Т.Бр. 409)	1,218.630	—	1,199.181	50
	25	25		Такса на новч. заводе и осиг. др. на чисту добит (Т.Бр. 410)	146.744	05	1,923.181	20
				Свега по парт. 4 и 3 наплаћено	27,591.683	62	33,274.302	80
				2. Остале таксе				
5		4		а) Санитетске таксе				
	1	1		Од дезинфекције ствари	43.517	—	73.577	80
	2	2		„ лекарских услуга	30.651	65	51.492	35
	3	3		„ продаје стер. млека	112.472	20	136.978	70
	4	4		„ купатила на Сави	110.027	—	69.724	—
	5	5		„ парног купатила у Мишарској ул.	448.187	70	528.439	50
				Свега по парт. 5 и 4 наплаћено	744.855	55	860.212	35
				2. Гробљан. таксе				
6	1			Од зиданих гробница	1,647.000	—		
	2			„ великих „	22.460	—		
	3			„ малих „	7.010	—		
	4			„ обн. турнуса	5.750	—		
	5			„ отвар. гробова и гробница	35.280	—		
	6			„ одрж. „	186.490	—		
	7			„ мртвачких кола и фијакера	2.900	—		
	8			„ хуприја	12.900	—		
	8a			Разни приходи	2.294	—		
				Свега по парт. 6. наплаћено	1,922.084			
		5	1	Од зиданих гробница			1,004.334	—
			2	„ великих и малих гробница			32.450	—
			3	„ обн. турнуса и отвар. гробова и гробница			33.850	—
			4	Од одр. гробова и гробница			192.610	—
			5	Разни ситни приходи			49.163	—
				Свега по парт. 5. наплаћено			1,312.407	—
7		6		б) Мерина				
	1	1		Са општинског кантара	3,678.860	25	3,683.051	—
	2	2		„ царинарнице	1,027.012	05	857.108	54
				Свега по парт. 7 и 6 наплаћено	4,705.872	30	4,540.159	54
				В) ОПШТИН. ПРИВРЕДА				
				1. Водовод				
8		7		Од основне таксе за воду	5,736.228	—	6,910.755	20
	2	2		„ таксе за водомере	246.864	60	296.630	10
	3	3		„ више потр. воде	3,804.370	15	4,955.540	70
	4	4		„ Савског водовода	783.148	—	876.681	40
	5	5		„ разних прихода водовода	63.860	—	178.437	95
				Свега по парт. 8 и 7 наплаћено	10,634.470	75	13,218.045	35
				2. Канализација				
9		8		Од употребе канала	1,206.413	45	1,907.728	45
	2	2		„ спајања „	83.228	65	871.990	65
				Свега по парт. 9 и 8 наплаћено	1,289.642	10	2,779.719	10

1928.		1929.		П Р И Х О Д	Н А П Л А Ћ Е Н О			
Парт.	Поз.	Парт.	Поз.		Од 1/1—30/XI 1928.		Од 1/1—30/XI 1929.	
					Динара	п.	Динара	п.
10		9		3. Закуп. земљ. и зграда				
	1		1	Од употребе општ. земљишта	2,633.742	60	2,873.353	10
	2/7		2/7	„ станова и дућана	1,830.584	10	4,123.845	65
	9		9	„ јавних писоара			39.461	45
	10		10	„ киоска			300.509	45
				Свега по парт. 10 и 9 наплаћено	4,464.326	70	7,337.169	65
11		10		4. Паркови и вртови				
	1		1	Од продаје цвећа			40.429	55
	2		2	„ седишта у парковима	33.099	—	55.384	—
	3		3	„ закупа киоска на Калем. и сквер.	52.349	95		
				Свега по парт. 11 и 10 наплаћено	85.448	95	95.813	55
12		11		5. Капитал				
	1		1	Од дивиденде купона	162.968	—	36.813	—
			2	„ „ „ 2½% Р. Ш.			4,412.575	—
			3	„ Управе Трам. и Осветлења ануитет и трошкови по зајму од Динара 37,000.000 на суму од Дин. 8,250.000	722.825		722.825	—
			4	Од Управе Трам. и Осветлења ануитет и трошкови по зајму од Динара 25,000.000 на суму од Дин. 9,000.000	1,278.000		1,278.000	—
		4	5	Од Управе Трам. и Осветлења ануитет и трошкови по зајму од Динара 7,000.000 на суму од Дин. 4,000.000	568.000		568.000	—
		5		О.У.Тр. — за варажно осветлење	2,800.000	—		
				Свега по парт. 12 и 11 наплаћено	5,531.793	—	7,018.213	—
13		12		6. Циглана				
			1	Од закупа циглане	50.000		134.000	—
				Свега по парт. 12. наплаћено	50.000		134.000	—
14				7. Разни Приходи				
	1			Приход од јавних писоара	172.105	—		
	2			Новчане казне	280.121	50		
	5			Од општ. издања, глас. списк. и др.	38.117	—		
	6			Од сточних пасоша и пр. књиж.	77.490	—		
	7			Дијурна за излазак чиновника	3.051	50		
	7a			Такса на прив. аутобусе	510.650	—		
				Свега по парт. 14 наплаћено	1,081.535	—		
			1	Од новчане казне			281.410	—
			4	Од општинских издања			32.680	20
			5	Од сточних пасоша и пр. књижица			12.386	85
			6	Дијурна за излазак чиновника			1.578	—
			7	Од Упр. Тр. и Осветлења за подмирење општинских расхода за вар. осветлења			2,800.000	—
			8	Закуп од шлепова			296.656	75
			9	Такса од прив. аутобуса			298.107	25
			11	Од пропријације имања			1,735.025	35
				Свега по парт. 13. наплаћено			5,457.844	40
				Свега Редов. Прихода	105.533.350	74	119.951.575	58

1928.		1929.		П Р И Х О Д	НА П Л А Ћ Е Н О			
Парт.	Поз.	Парт.	Поз.		Од 1/I—30/XI 1928.		Од 1/I—30/XI 1929.	
					Динара	п.	Динара	п.
15		3		II. ВАНРЕД. ПРИХОДИ				
				1. Од регулације				
				Од апропр. и продаје регулац. фонда и општ. имања	3,225.369	40		
				Свега по парт. 15. наплаћено	3,225.369	40		
16		14		2. Дуговани Приходи				
	1		1	Од приреза 10% неп. пореза и 2.— ди- нара од сваког пор. обвезника у Београд. Општини	1,300.211	—	5,848	13
	2		2	10% за обезбеђење од пожара	130.536	—		
	4		3	Таксе по зак. о таксама	1,386.996	95	1,336.632	25
	5		4	Од такса санитарских	2.037	—	3.003	50
	6		5	„ „ гробљанских	198.520	—	515.460	—
	7		6	„ „ водовода	2,041.108	95	4,540.510	95
	8		7	„ „ за канализацију	173.047	55	216.822	55
	9		8	„ „ сметлишта	422.807	15	774.882	85
	10		9	„ „ чишћ. улице	477.146	—	729.184	50
	11		10	„ закупа земљ. и зграда	620.246	85	264.789	75
				Свега по парт. 16 и 14 наплаћено	6,752.657	45	8,387.134	48
17		17		3. Калдрмина				
	1		1	Неподигнута калдрмина код Држ. Хи- потек. Банке по решењу г. Мин. Фи- нансија	500.559	—	11,940.031	03
				Свега по парт. 17. наплаћено	500.559	—	11,940.031	03
18		16		4. Непредвиђени приходи				
			1	Разни непредвиђени приходи	225.055	30	2,106.195	53
				Свега по парт. 18 и 16 наплаћено	225.055	30	2,106.195	53
				Фонд за подиз. раден. склон.	6,500.000	—	2,830.066	—
				Фонд за грађење јефт. станова	1,137.015	—	—	—
				Од закупа шлепова	225.000	—	—	—
				Од „Општинских Новина“	—	—	182.431	50
				Свега Ванред. Прихода	18,656.686	65	25,445.858	54

Реекапитулација

Редовни Приходи од 1/I—30/XI 1928.	Дин. 105,533.350,74	од 1/I—30/XI 1929.	Дин. 119,951.575,58
Ванредни „ „ 1/I—30/XI 1928.	„ 18,565.686,65	„ 1/I—30/XI 1929.	„ 25,445.858,54
Свега Редовни и Ванредни Приходи	Дин. 124,099.037,39		Дин. 145,397.434,12

Из Главног Књиговодства
Београдске Општине

Рад Санитетског Одељења Општине града Београда

— за прво полгође 1929 —

(Наставак)

А) САНИТАРНЕ УСТАНОВЕ

III. Рад и стање особља и материјала.

а) Рад особља:

Од особља у санитарним установама радило је, и то:

У Централној амбуланти 6 дневних и 1 ноћни лекар; и 2 превијача.

У амбуланти бр. 2 (Кичевска улица) 2 лекара и 1 превијач.

У амбуланти бр. 3, 4, 5, 6 и 7 по 1 лекар и 1 превијач.

У амбулантама очној, кожној, гинеколошкој и дечјој по 1 лекар специјалиста и 1 превијач.

У Станици за спасавање радио је 1 лекар хирург као шеф, а доцније још 1 лекар за хитне случајеве; 5 шофера, 3 болничара и 2 кочијаша.

Сем тога за све амбуланте предвиђене су 3 чистачице и 1 праља.

Од лекара санитарних установа неки су били са сталним постављењем — реонски лекари, одређени на рад у амбулантама (њих 8), а неки хонорарни (8 њих, са дежурним ноћним лекаром).*)

Плате лекара са свима припадностима износе месечно од 1.500—3.100 динара за сталне. Хонорарни лекари имали су по 50 дин. дневно т. ј. 1.500 дин. месечно. Поједини лекари су радили у амбулантама, и то стални (поред своје редовне реонске дужности) по 2 сата дневно, а хонорарни по 2½ дневно. Остало особље радило је по 8 сати дневно.

Ни у овој години није се успело да се плате и припадности општинских лекара изједначе са државним а према годинама изједначе, у смислу прописа § 175. Финансијског Закона за 1927/28 годину.

Предвиђена општинска зубна амбуланта није организована, но је са приватном клиником г. Др. Васе Царићевића био направљен привремени уговор за указивање зубно лекарске помоћи општинској сиротињи и особљу по специјалној тарифи. Овај уговор престао је важи крајем јуна т. г.

*) Овде се мора напоменути да ноћних лекара по буџету има само један, но у ствари њих има 6 т. ј. шест лекара деле хонорар предвиђен за једног ноћног лекара, а дежурају по реду сваку седму ноћ. Нетачно је стога тај број ноћних лекара (6) уносити у број општинских лекара, и на тај начин констатирати повећавање броја општинских лекара. Ако би у месецу сваку ноћ дежурао други лекар, онда би самих ноћних дежурних лекара било више но свих општинских лекара у опште.

Што се тиче рада по појединим амбулантама, он је изгледао овако:

Најјављиви рад био је у Централној амбуланти где је за шест месеца било свега 8580 прегледа или дневно по 47,6 или округло 48 прегледа; или на 1 лекара по 6—8 прегледа, односно око 4 прегледа за 1 сат лекарског рада, што одговара нормалном захтеву.

У осталим амбулантама било је, и то:

У амбуланти бр. 2, за шест месеца 1454 прегледа или по 8 прегледа дневно, односно 2 прегледа за један сат лекарског рада.

Од свих болесника прегледаних или превијених у Централној амбуланти упућено је у болницу, и то од дневних лекара 980, од ноћних дежурних 205 случајева, од хируршких 32, укупно 1217 случајева, на укупно прегледаних и превијених 20.908, што чини око 6% свих болесника који су у Централној амбуланти тражили помоћ. Станица за спасавање пренела је за то време 2590 лица у болницу, што значи да без мало половину свих болесника пренетих средствима Станице за спасавање чине болесници упућени из Централне амбуланте у болницу.

Од лекара специјалиста у општинским амбулантама имао је:

хирург 739 интервенција и

887 прегледа

или укупно интервенција и прегледа 1626 за шест месеци, или 8,5 дневно према 504 интервенција и 168 прегледа, или укупно 772 за шест месеци прошле године, или 4,3 дневно.

Гинеколог: 1498 прегледа за шест месеци или 8,31 прегледа дневно.

Очни лекар: 1227 прегледа за 6 месеци или 6,80 прегледа дневно.

Дечји лекар у Средњој Амбуланти 2456 прегледа за 6 месеци или 19,2 прегледа дневно, према 1234 одн. 2112 прегледа за 6 месеци прошле године или 6,80 одн. 11,70 прегледа дневно.

Дечји лекар у амбуланти при Заводу за стерилизацију млека 1410 прегледа за шест месеци или 8 пр. дневно, према 837 одн. 1413 пр. за 6 месеци прошле године, или 4,60 одн. 8 прегледа дневно.

Венеролог: 4764 прегледа за 6 месеци или 26,50 прегледа дневно, према 1072 прегледа за 6 месеци прошле године, или 5,90 прегледа дневно.

Нарочито је осетан пораст у раду хируршке и венеричне амбуланте, а затим у раду дечје и гинеколошке.

Примећено је да је у општинским амбу-

лаиштама знатан број чланова Окружног Уреда за осигурање радника, као и чланова Фонда поштанског особља тражио и тражи било лекарски општи преглед било хируршку интервенцију, односно превизијање. У овом погледу се нарочито истиче Уред са овојим члановима. Према податцима, који су у Централној амбуланти прикупљени, на 100 лица којима је дат завој 27—30 њих су чланови Уреда, дакле више по једна четвртина и близу једне трећине завоја датих у Централној амбуланти учињени су члановима Уреда.

б) Стање материјала:

У почетку ове године извршен је комисијски попис целокупног инвентара овију санит. установа. Инвентар појединих установа уведени су у један општи инвентар. Све инвентарски ствари комисијски су процењене и вредност њихова по појединим установама одређена је овако:

у Централној амбуланти	Дин.	749.643.50
„ Амбуланти бр. 2	„	37.120.—
„ „ 3	„	113.840.—
„ „ 4	„	28.637.—
„ „ 5	„	22.412.—
„ „ 6	„	6.285.—
„ „ 7	„	27.800.—

Укупно Дин. 985.737.50

Инвентар амбуланата за очне, кожане, дечије и гинеколошке болести, умет је у инвентар оне установе у којој се приликом промене те амбуланте затекле. При новом распореду су поједине амбуланте са целим инвентаром пренете у састав оне којој су придодате. Инвентар укинутих амбуланата враћен је Централној, одакле је највећим делом распоређен у амбуланте гинеколошку, дечју, хируршку ради комплетирања, а остатак је враћен у магацин и биће употребљен за Антитуберкулозни диспансер и др.

Инвентарског непотрошног материјала набављено је у I полугођу ове године за Дин. 59.727.

Исплаћено заосталих рачуна за инвентарски материјал од прошле године у суми од Дин. 1236.

За потрошни материјал издато је Дин. 286.743 у коју суму је урачунато 46.198 дин. исплаћених рачуна за примљен и утрошен материјал прошле године, као и сума за узетих 600 кгр. вате која прошле године није у опште набављена, јер је још трајала резерва вате набављена раније, 1925/26 године. Вредност вате износи: 29.406 дин. У магацину се налази још око 500 кгр. вате, која ће трајати до краја ове и још за целу идућу годину. За остале лекове и завојни материјал издато је Дин. 80.349.

За оправке аутомобила издато Динара 34.542.

За материјал Бактериолошке Лабораторије Дин. 13.757.

За штампане ствари Дин. 33.508.

За остале потребе у потрошном материјалу: линолеум, сијалице, спреме око коња и др. Дин. 48.983 или укупно утрошено кредита за потрошни материјал, заједно са исплаћеним заосталим рачунима од прошле године, Дин. 286.743.

Укупно је издато за непотрошни и потрошни материјал, по одбитку сума исплаћених за материјал узет прошле године Динара 346.470.

Знатне уштеде у материјалу чине се контролом потрошње завојног материјала — повески — које се по списку дају на прање, тако да се само мали број расходује.

Упоређење са стањем прошле године даје ову слику:

Према комисијском извештају и извршеном прегледу инвентара издато је прошле године:

За лекове и остали лекарски материјал Дин. 235.100, од којих је утрошено материјала у вредности Дин. 201.045. Остатак се налазио у неутрошеном материјалу у магацину.

За штампане ствари издато је прошле године Дин. 41.210.

Укупно за потрошни материјал издато Дин. 285.501.

За инвентарски непотрошни материјал издато је прошле 1928. године Дин. 293.028.

Затим за 2 санитетска аутомобила: Дин. 260.000.

Укупно је утрошено кредита за потрошни и непотрошни материјал, у новцу 1928. године Дин. 838.589.

в) О приходима санитетских установа од такса.

По предлогу Суда А.Бр. 8710 Општински Одбор био је решио, да се за рад у општинским санитетским установама: Хемијској и Бактериолошкој Лабораторији, Амбулантама и Заводу за Дезинфекцију плаћају таксе за указане услуге.

Ову одлуку општинског Суда и Одбора одобрио је био Министар Финансија са ДРБр. 53560 од 8 маја 1928 год. те је ступила на снагу наредбом Финансијске Управе Општине Града Београда, ФУБр. 15091 од 31 маја 1928 године.

Треба овде напоменути да су таксе за дезинфекцију од стране општинског Завода и раније наплаћиване исто као и таксе за стерилизовано млеко из Завода за стерилизацију, а у току ове године учињен је предлог и за наплату такса за хируршке интервенције у хируршком одељењу Централне амбуланте. Ове таксе такође су ступиле недавно на снагу и крајем године, како изгледа, показале леп приход.

У цитираној наредби нормирано је наплаћивање такса, одређено колико и од кога се оне имају наплаћивати, ко се од њих ослобађа, како се прикупљају и како предају. У овом последњем погледу од интереса је да од такса наплаћених за преглед и рад у амбулантама, Хемијској и Бактериолошкој Лабораторије 50% припада Општинском Суду, а 50% лекарима и хемичарима односно лабораторија. Тако исто 50% припада и лекарима за прегледе по тач. 2; т. ј. за лекарску помоћ указану поћу у стану болесника од стране ноћних дежурних лекара плаћа се тридесет, а дану двадесет динара.

Наплаћивање такса по горњој наредби дало је у првом полгођу ове године следеће приходе:

Завод за дезинфекцију за прво полгође 1929 године: 27.147.70 динара док је прошле 1928 године за целу годину дао приходе 36.376 динара.

Завод за стерилизацију млека за прво полгође 1929. године: 67.402.10 динара према 38.616.75 дин. за полгође прошле године.

Од лекарских услуга за прегледе, завоје и остало у општинским амбулантама и станица за спасавање, наплаћено је за прво полгође ове године 32.084.10 динара, према за целу прошлу годину 48.685. 65 динара.

Хемијска лабораторија дала је од такса за прво полгође ове године: 48.880 динара према 24.410 динара за II полгође прошле године (од маја до краја децембра 1928 г.).

Укупан приход свих санитетских установа износи дакле за прво полгође ове године:

Завода за дезинфекцију	36.376.—
Завода за стерилизацију	67.402.10
Лекарске услуге	32.081.10
Хемијске лабораторије	48.880.—

Свега Дин. 184.739.20

Приход осталих установа Санитетског Одељења, купатила парног и хладног, такса од казни по санитетско-полицијским рефератима, и т. д. биће изнет у одговарајућим партијама извештаја.

За антитуберкулозни диспансер предвиђена је у буџету сума од 60.000 динара. Израђен је списак свега потребног материјала за диспансер и издејствозано решење о набавци истог. С обзиром на материјал који се већ налази у магацину, била би потребна мала сума новца за остатак материјала. Добијена је и понуда једне одвојене куће, згодне за потребе диспанзера, која је и од стране комисије предложена за закуп, те се очекује завршна одлука и решење Суда за отварање ове за грађанство Београда преко потребне установе, у толико потребније што је државни диспансер преоптерећен послом а смештен веома незгодно.

Што се тиче кредита за рентгенов апарат, учињен је предлог да се на ту партију узму два мања рентгенова апарата: један за дијагностичке потребе, нарочито хируршке амбуланте и један за дијагностичке сврхе антитуберкулозног диспанзера. И по овом захтеву није до сад издејствозано потребно надлежно решење Суда.

СЛУЖБЕНЕ ВЕСТИ

Допуне Правилника о издавању уверења у Општини града Београда

На основу чл. 3. Закона о изменама и допунама у Закону о општинама од 11 марта 1929 год. и чл. 5 тачке I в Статута Општине града Београда, Општински Суд прописује следеће

Допуне

Правилника о издавању уверења у Општини града Београда

I

На крају другог става члана I треба додати следеће реченице: „Од овога се изузимају страни држављани који у Београду живе као политички емигранти. Њима се могу издавати и овака уверења ако су им потребна да послуже као доказно средство код наших

власти а немају друкчије могућности да до њих дођу”.

II

чл. 19 гласи овако:

Уверења могу бити написана руком (мастилом) или откуцана на машини. У њима се не смеју налазити никаква брисања, прецртавања, дометања и т. д. Само ситне грешке при откуцавању могу бити исправљене мастилом, а такву исправку има шеф одсека да констатује на дну уверења и овери печатом, како у оригиналу тако и на копији уверења, која се чува у архиви.

У случају да се догоде овако забрањена брисања, прецртавања, дометања и т. д. странка није дужна да прими уверење и надлежан орган има да јој изда друго уверење о трошку лица које је чинило дометања, бри-

сања, прецртавања и т. д. Да ли постоји случај из овог члана, решаваће по пријави странке директор општег одељења.

III

Досадашњи чл. 19 постаје члан 20, чл. 20 постаје чл. 21, чл. 21 постаје чл. 22, а чл. 22 постаје чл. 23.

IV

Ове допуне ступају на снагу чим се обнародују у „Општинским Новинама“.

Претседник
Београдске Општине
М. Савчић с. р.

Потпредседници
Београдске Општине,
Др. Мил. Стојадиновић с. р.
В. Зафина с. р.

Измене у правилнику о издавању и уређивању „Београдских Опш. Новина“

На основу чл. 94. и 118. Закона о Општинама од 5. јуна 1903. год., чл. 3. Закона о изменама и допунама у Закону о Општинама од 12. фебруара 1929. год., као и чл. 3. Закона о изменама и допунама у Закону о Општинама од 11. марта 1929. год., Суд Општине града Београда прописује ове

ИЗМЕНЕ

у Правилнику о издавању и уређивању „Београдских Општинских Новина“

§ 1

Члан 5 Правилника о издавању „Београдских Општинских Новина“ мења се и гласи:

Члан 5.

Претплатна цена на лист износи:

На годину дана 150.— динара; на пола године дана 80.— динара, а за три месеца 45.— динара.

Службеници Општина Београда, Панчева и Земун имају право попушта у 30% од нормалне претплате. Претплата коју дугују службеници Београдске Општине задржаваће се при исплати њихових припадљности.

Претседник,
Београдске Општине,
Милош Савчић, с. р.

Потпредседници
Београдске Општине;
Д-р Мил. Стојадиновић, с. р.
Вој. Зафина, с. р.

ЗА БЕОГРАДСКУ СИРОТИЊУ

Апел Господина Председника Београдске Општине Милоша Савчића.

Божићни празници, са оштром зимом, приближују се. У Београду међутим има много сиротиње која на тај празник неће можда имати ни довољно хлеба, ни огрева. Морална је дужност свију имућних да се у овоме моменту сете својих ближњих који су у невољи. Тога ради, Председник београдске општине упутио је свима угледним и имућним грађанима и свима установама следеће писмо:

„Вама је познато да престоничка Општина помаже на више начина своју сиротињу и да се за ту сврху троши годишње више милиона динара. О божићним празницима, међутим, потребно је ту помоћ повећати и по износу који се даје и по броју лица којима се даје, како би овај велики хришћански празник донео радост и под кровове београдске сиротиње. У томе циљу Општина је предузела прикупљање **БОЖИЋНИХ ПРИЛОГА** за београдску сиротињу, па се овим путем обраћа и на Вас и моли Вас не само да дате свој прилог него и да загрејете за ту ствар своју најближу околину и од ње скупите прилоге, уносиће сваког дародавца у приложени списак.

Божићне прилоге за београдску сиротињу предаћете на признаницу Општинској Штедионици (угао Васине и Добрачине ул.) која се одазвала молби Општине и за ову сврху отворила специјалан текући рачун. Ако Вам је zgodније, новац можете положити на најближој пошти по приложеној уплатници. На овај начин извршена је пуна централизација прикупљања божићних прилога и одстрањене су све сумње које би се могле појавити.

Сви прилози биће објављени преко дневних листова од стране Београдске Општине“.

Верује се да ће предњи апел имати одјека у свима редовима грађанства и да ће прибирање прихода за сиротињу дати најлепше резултате.

СПИСАК

ОДОБРЕНИХ ПЛАНОВА ЗИДАЊА ОД 26. НОВЕМБРА ДО 24. ДЕЦЕМБРА 1929.

ПРЕЗИМЕ И ИМЕ СОПСТВЕНИКА	Улица и број имања	ИМЕ И ПРЕЗИМЕ ПРОЈЕКТАНТА	Каква је зграда	Примедба
Маријановић Тома	Скендербегова 20а	Маријановић Т.	са 1 спратом	дозив.
Крстић Игњат	Јеврејска 13	Дингарац Душан		дозив.
Др. Ђурић Драг.	Кнез Михајлова 10	Милојевић Таса		
Крешановић Драгутин	Чачанска 19	Гренић Дујам	приземна	дозив.
Давидовић Јелица	Кр. Владимира 11	Сташевски Вал.		
Петровић Вера и Алекса	Суворовска	Јосимовић Војислав	призем. и манс.	преправке
Милијашевић Даринка	Београдска 19	Јовановић Милутин		
Поп Митић Алекса	Рига од Фере 11	Блеха Матеја	са 3 спрата	
Васиљевић Риста и Евгенија	Кр. Александра 46	Костић Вој.		преправке
Кечкић Риста	Пoenкареова 40	Шубиревић Тодор		дозив.
Николајевић Никола	Кнез Данилова 17	Анђелковић Цветко	приземна	
Ранковић Лазар	Славујска 76	Чед. Драгичевић	приземна	
Поповић Крста	Херцег Степана 2	Швабић Симиша		дозив.
Павловић Богосав	Славујски Венац 1	Владимировић Драг.	приземна	
Прокић Живота	Славуј. Венац 20	Владимировић Драг.	приземна	
Стевчић Јела	Битољска 103	Урбан Франа	приземна	препр. и дозиф.
Мартиновић Љубомир	Дубљанска 6	Др. Борисављевић М.	приземна	препр. и дозиф.
Прокић Јелена	Владетина 12	Костић Вој.	са 1 спратом	
Јовановић Милка	Сењачка 70	Божић Божићар	приземна	

Из Одсека Контроле Зиданја

СЛУЖБЕНИ ОГЛАСИ**О Г Л А С****Грађанству Града Београда**

Дирекција Трамваја и Осветлења доставља грађанству Града Београда следеће решење: Суда Општине Града Београда, које ће се примењивати од 1. јануара 1930. год. при давању електричне струје.

1. — Струја за станове даваће се само онима, који уз пријаву поднесу и полицијску пријаву за становање у Београду а претплата има да гласи на носиоца полицијске пријаве.

2. — Струја за локале и моторе, даваће се само онима, који уз полицијску пријаву поднесу још и одобрење надлежне коморе или власти да имају право да уживају дотичну радњу у Београду.

3. — Корпорације и разна приватна удружења, која постоје на основу одобрених правила ослобађају се обавеза под тачком 1. и 2.

4. — Овај поступак важиће за ново пријављене претплатнике од 1. јануара 1930. год., а досадашњи претплатници позиваће се по партијама, да поднесу доказе, да су испунили услове под тачком 1. и 2. и ко не буде исте испунио укинуће му се струја.

Из Дирекције Трамваја и Осветлења Д. Бр. 24346 од 16. децембра 1929. године.

О Г Л А С

Набавке тролне бакарне жице, каблова, трамвајског висећег материјала, трамвајских шина, скретница, матичњака и осталог пружног материјала.

Дирекција Трамваја и Осветлења у Београду расписује прву оферталну лицитацију

на дан 10. Јануара 1930. године и то: за сав електрични материјал у 10 часова а пружни материјал у 11 и по часова пре подне.

Лицитанти су дужни положити кауцију на дан лицитације а најдаље до 10 часова пре подне на Благајници ове Дирекције и то: 5% у готову новцу, хартијама од вредности или гарантном писму какве веће Банке, које мора бити регистровано у Министарству Финансија, од целокупне понуђене цене. Страни поданици полажу 10%.

Општи, Технички услови, цртежи као и списак материјала који ће се набавити, могу се добити у Економату Дирекције Трамваја и Осветлења сваког радног дана од 8—12 и 3—6 часова после подне.

Из Економата Дирекције Трамваја и Осветлења ДБР. 26266 од 16. Децембра 1929. године, у Београду.

О Г Л А С**Лицитација за повез књига**

На дан 10. јануара 1930 године у 10 часова пре подне одржаће се у Економату Београдске Општине офертална лицитација за повез књига и израду фасцикула за сва одељења Општине Београдске у 1930. години.

Услови за ову лицитацију као и мустре могу се видети у Економату Београдске Општине Узун Миркова ул. Бр. 1.

ЕБр. 6613. Из Суда Општине Града Београда од 31-XII-1929. год.

СЛУЖБЕНИ ОГЛАСИ**О Г Л А С**

Продужење рока за израду идејних скица за терасу на Теразијама

У вези огласа ове Општине од 10 септембра 1929 године АБр. 19532 који се односи на израду идејних скица за терасу на Теразијама, овим се објављује свима заинтересованим лицима да је рок предаје израђених радова за исти конкурс продужен до 1. априла 1930. године закључно, према постојећим условима.

Осим тога у истом условима мења се тачка 4. на страни 3., те се под в) и г) тражи размера 1:200 за назначене планове.

Из Суда Општине Града Београда на дан 13. децембра 1929. године АБр. 26999.

О Г Л А С

Офертална лицитација за израду приватних веза доње зоне Дунавског слива

На основу решења Суда ТДБр. 14235 од 19 новембра 1929. год. на дан 13. јануара 1930. год. одржаће се у Канализационом Одељењу Општине Београдске — Југовића ул. бр. 1.

II офертална лицитација

за израду приватних веза зоне Дунавског слива X деонице (Дорхол).

Кауција од 75.000.— динара полаже се на Главној Благајни Суда Општине Београдске према прописима услова за лицитацију све до уочи дана лицитације.

Реверс о положеној кауцији сваки ће лицилант показати при отварању оферата.

Формулар понуде за ову лицитацију добија се у Канализационом Одељењу по цени од 50 динара.

Планови за преглед интересованим стоје на расположењу сваког радног дана у канцеларији Одељења за Канализацију.

Отварање понуда извршиће се на дан лицитације у 11 часова.

Из канцеларије канализационог одељења — службено.

О Г Л А С

Набавка 900 комада струјомера трофазног типа.

Дирекција Трамваја и Осветлења расписује прву оферталну лицитацију за набавку 900 комада струјомера трофазног типа, на дан 11. јануара 1930. године. у 11 часова пре подне, у Дирекцији.

Пре лицитације, а најдаље до 10 часова пре подне, лицилантима су дужни да положе на Благајници Д. Т. и О. кауцију од 5% а страни поданици 10% од целокупне понуђене суме у готовом новцу, гарантном писму какве веће банке, које мора бити регистровано у Министарству Финансија или државним папирима од вредности.

Општи и технички услови могу се добити сваког радног дана од 8—12 и 3—6 часова у Економату Дирекције Трамваја и Осветлења.

Из Економата Дирекције Трамваја и Осветлења у Београду ДБр. 21491 од 12. децембра 1929. године.

О Г Л А С**Наплата такса на фирме**

У последње време почели су се проносити гласови; да је такса, која се наплаћује за истицање и држање фирми, по ТБр. 404 таксене тарифе Закона о паксама укинута од стране Министарства Финансија и услед тога, кад дођу инкасанти Београдске Општине, таксени обвезници изјављују да исту неће да уплаћују, пошто је укинута, а сем тога се обраћају и телефонским путем шефу Таксено-Привредног Одељења за обавештење поводом тога, и тиме се ствара излишно објашњење на уштрб канцеларијских послова.

Пошто напред поменута такса није укинута од стране Министарства Финансија као ни остале таксе, то се препоручује свима таксеним обвезницима, да на захтев инкасаната Таксено-Привредног Одељења Београдске Општине измире како таксу за фирме тако и остале таксе и дуговану и за текућу 1929. годину, јер ће се у противном извршити наплата егзекутивним путем, сходно чл. 32 Закона о Таксама.

Општинска Штедионица

Угао Васине и Добрачине улице број 1.

Рад отпочео 1. октобра 1929.

Капитал 30,000.000.-- Динара

Даје зајмове **свима грађанима** града Београда по **ЕСКОНТУ И НА ЗАЛОГЕ** разних хартија од вредности и драгоцености под најповољнијим условима.

Прима **улоге на штедњу** и плаћа најповољнију камату.

Обавља и све остале **банкарске послове** осим спекулативних.

Ово је новчани завод **свих грађана** града Београда.

Београђани, улажите вашу уштеду у овај **свој** новчани завод и користите се њиме.

За улоге на штедњу гарантује БЕОГРАДСКА ОПШТИНА.

Штедионица је потпуно самостална и аутономна установа.

Врши, исплате и наплате као и све остале банкарске послове осим спекулативних.